

NOVELLÁK KARCOLATOK VERSEK

Férfihang

A háboru a bőrünk alatt dul még
és mérges gáz fekszik a lelkeken,
de elég volt: az élet szent csodája
uj hit tüzén gyuljon már fel nekem;
az akarat reges varázslatáról,
ha hinném, volna pár mély, szép jelem:
negyvenkét évem gyilkos mélabuját
teli, férfias szívvvel szégyelem.

Most kötelesség fiatalnak lenni,
kikényszerítve erőt, vakmerőt
és kötelesség meg nem hajtni főnket
semmilyen zengő alisten előtt;
minden kemény gerinc az összeségé
s minden igaz cél szent közös vagyón:
negyvenkét évem gyilkos málabuját
mélabunak maradni nem hagyom!

Csődbefulladt husz évünk lelkeségét
szívünk csodásan most, ma éli át:
átszellemültebb éberség még eddig
sohsem leste a szent vigiliát;
a feladat: elandalodni tudni
egy messze eljövendő örömmön:
negyvenkét évem gyilkos málabuját
— már küldetés — bennről kitörölöm!

Az ember ott ér fel a legszebb csucsra
s számára az a legszentebb magas,
mikor a sziv legendás áhitattól
átítatottan könnyesen makacs
s mikor, mint én most, olyan harcra készül,
mely kit sem támad s mégis diadal:
negyvenkét évem gyilkos mélabuja,
tűnj el. Erő kell, hívó s fiatal!!

Bárd Oszkár

Szomoru tánc

Stefan George

És bár az erdő ködben fuldokol,
Csak menj tovább, ne torpanj, meg ne reszkersz
Beszélj a sápadt sűrű árnyasereghez:
Im mozdul mind, s halkan hozzád hajol.

S ha fü, ha nyom utadban kőre válnak,
S az ág tetézett zuz alatt lerogy —
Halld téli szélvésznek jaját, ahogy
Hervadt magánnyal együtt sirdogálnak.

Igy tartod ébren fáradt homlokod:
Sikos lejtőn lépted le nem sikanhat,
Alig derengő célod bár kihamvad,
S fejed fölött egyetlen csillagod.

Mély pillantás

Anton Wildgans

Irgalmas Ég, — mi magányos lehetsz,
Hogy szégyen s borzalom szivedbe metsz,
Az élők légyraja ha körül is ver.
És olykor a tükörhöz kényszerülsz,
S önképedhez riadva menekülsz,
Hogy láss egy arcot, aki téged ismer.

S lehet barátod, asszonyod, fiad,
És névtelen pusztán úgy állsz magad,
Mint ingó fa, kit szél vesszői vernek —
Barátiddal bár kéz a kézbe jársz,
És minden éjjel asszonyodnál hálsz,
És lelked üdvössége az a gyermek.

De ajkadon értetlen a beszéd,
Akár zavart álomból küldenéd,
Ahol testvértelen maradsz magadnak —
Közömbösek az örömed iránt,
A szomoruságod bennük sohse szánt,
Kíváncsiság csak, mit habozva adnak.

Igy magadnak is idegenje lész,
És olyan, mint az áldatlan színész,
Ki tettetést visz minden mozdulatba —
Csak néha zajdul lelked legmélyén,
S megállsz riadtan: „Ez volnék-e én?” —
Isten világán így lehetsz magadba.

R. Berde Mária fordításai

Három arckép

Irta: Gábor István

1. A töltőtollas ember

A töltőtoll-javító ember mostanában házhoz jár. Abbahagyta az ügynök évszázados hajlongó tagjátékát s alázatosságát amerikai fűrgeséggel cserélte fel. Délután cukrászdában odalépett asztalomhoz. — Itt van a töltőtolla, uram, ami nálam maradt... — s mielőtt bármit is felelhettem volna, kiszaladt az ajtón.

A töltőtollat kezemben forgattam. Nem volt az enyém. Két nap mulva gyerek érkezett, kis cédulával. A cédula nyugta volt 200 lejről, amit „teljes kiegyenlítésül” az eladott töltőtollért felvett. A töltőtoll karcolt, a toll akadozott, visszaadtam a gyereknek. Harmadnap ő jelent meg nálam személyesen. Reggel jött, még ágyban talált. Künn az ajtó előtt ezt mondta a szobalánynak: „Óh, én bemehetek, ha fekszik is, régi ismerősök vagyunk...” Bejött. Másfajta töltőtollat ajánlott abban az esetben, ha a másik nem jó. Van neki más is. Vegyek olyat. Hogy egyáltalában akarok-e töltőtollat venni, nem is kérdezte. Ezt ő elintézte egyedül magában. Én már csak az ítéletet kaptam kézhez. Az ítéletet, amit ő már meghozott magában határozottan, mintegy kiszabva rám üzleti számvetésében egy zöld, vagy egy kéknyelű töltőtollat. Ellenálltam. Nem kell toll. Tíz töltőtollat vesztettem el eddig. Nem is irtam velük semmit. Csak vettem és már vesztettem is. De az ügynök tovább erősködött. Mondotta, van ceruzája, radirja és indigópapirja. Kérdezte, nem kell-e dombornévjegy, itatós, kuverta, szép levélpapír. Semmi sem kellett. Tagadó mondatom végén leszállítottam a hangsúlyt, mintegy bucsu helyett. De az ügynök marad. Mikor már vártam, hogy hogy távozik, félrelökte ingemet a székről és leült. Az ügynök szétnézett. Szemlélt. Körüljáratta szemét és azután azt mondta: „Könyvtár”. Hidegen modta ezt, mintegy csak a tényállást leszögezve, megállapítva a tény valóságát. Pár pillanat mulva ezt kérdezte: „Nem ad el könyveket?...” Tagadólag intettem... „Akkor vegyen! Olcsó sorozataim vannak, remek részletre...”

Felállott. Odalépett a könyvtárhoz és csak taláalomra kivett egy könyvet. Görög eredetében Homeros Illiászát. „Jó könyv...” — mondotta. „Nehéz könyv, én is csak a komoly, nehéz könyveket olvasom.” Új könyv után nyult, anélkül, hogy a másikat visszatette volna. Kivette az „Európai jogtörténetet”. Ehez már cuppantott. Itt előnyben és főlényben volt. Ennek már el tudta olvasni a címét. „Európai dolgok... Európai dolgok...” — merengett maga elé. „Olvasta Jancsótól Erdélyt?” Bevallottam, hogy még nem olvastam. Elkeseredve vallottam be mindezt, reggeli nyugalomban feldulva és meggyötörve. „Nem ol-

vasta? Hah, hát akkor mit olvas?” A szeme felakadt és mint aki sugalmaz, üveges szemekkel meredt felém. „Olvassa el — adta ki azután a rendeletet —, komoly dolog, olyant kell olvasni!”

Megigértem, hogy elolvasom. Megigértem ezenkívül, hogy elolvasok minden lehető és minden lehetetlent, hogy megtanulok még tiz európai nyelvet, hogy neki adom a kabátom a fogasról és a szekrényt és viheti a ruhámmal együtt. Megigértem, hogy jó leszek az életemben, hogy szent leszek, hogy illedelmes leszek, csak menjen már! De ő maradt. Most már teljesen legyöngített. Éreztem, tehetetlen vagyok vele szemben és összeroskadtam ostroma alatt. És most volt a pillanat, amikor ismét előrukkolt: „Hát semmi sem kell magának? Tényleg nem vesz semmit?” Nézett az ágyban. Ugy nézett, mint az áldozatát. Már fel akartam kelni, már elég volt. Ő nyugodtan leült mellém, olyan bizalmasan, mintha a szeretője ágya mellé ülne. Fölém hajolt, kezével a párnámat ütögette és elmondotta, hogy a multkor egy kereskedő elmesélte neki, hogy Kossuth Lajost az anyja kiskorában elvitte a vágújhelyi rabbihoz és az mentette meg a fiatal Kossuth életét. Csupa intimitást mesélt, közben kacsintott és cuppantott. A végsőkéig elkeseredve és elernyedve hallgattam és azután vásárolni kezdtem. Vettem két radirt. Egyet „rendes használatra” és egyet, „ami kiveszi a tintafoltot is”. Ezenkívül elvitte a régi töltőtollamat javítani, amit fiókom mélyéről ásott elő fürge bányászként. A töltőtoll megjavítása kétszer annyiba fog kerülni, mintha újat vettem volna. De ő majd megmagyarázza ismét, hogy miért került annyiba, én ismét el fogom hinni és fizetni fogok.

Mikor elment, merengve néztem tűnő alakja után. Harc volt közöttünk — állapítottam meg. Az ilyesimből a világon ezer és ezer formájában van egy millió. Kenyérharc. Az ő harca ez, a kisember harca, amivel elindul reggel táskával a hóna alatt a négy gyerekes családtól és este, mint győztes hadvezér hazaviszi családjának a kenyeret. Harc volt közöttünk. És ő győzött. Az ilyen emberre még haragudni sem lehet

2. Mialatt a vonat robog

Már indult a vonat, amikor az őrmester felszállott. Hatalmas vállalai voltak, fejét majdnem belevágta a tetőzetbe. Lehetett két méter magas.

Zajjal foglalta el helyét, szolgálati övet, oldalfegyverét, revolverét felhajtotta a táskatartóba. Szintén zörejjel, lármával. Szemben az ülésen kis emberke ült. Sovány, kecsgefejú. Nyomorult vonásaira szó nélkül segílyt nyujthat a néző Hangja, amint megszólalt, a cinege hangjához hasonlított. Az őrmester még egyre dobálta nehéz holmijait a táskatartóba.

— Kérem — mondotta a cinege hangu —, tessék vigyázni, törékeny dolgaim vannak odafönn...

Az őrmester nem felelt, csak nézte a kecsgekepüt Ugy nézte szuros szemével, hogy még nem döntött Vajjon falhoz állítsa és nyom-

ban keresztül szurja, vagy még hagyjon neki néhány pillanatot, ha nem is jogszerint, de úgy kegyből, végtelen gesztusai egyikéből, egy pillanatot, egy darabka életet, hadd lélegezzék a nyomorultja.

Azután határozott. Odament és arculvágta a kis emberkét.

A pofon elcsattant. Ültünk a fülkében, szörnyű csendben. A kis ember állott, a vonat rohant, a kerekek csattogtak.

A fülkében ott ült az ijedt társadalom, a megijesztett közvélemény. A fülkében ott ült az Osztály minden képviselőjével. Egy-egy iparos, egy-egy munkás, intellektuel és kereskedő. Mint egy megbeszélt randevun, úgy ültünk. Hát most mi lesz?!

Embertársamnak, a cinege hangú kis emberkének, igaza van e pillanatban.

Ott áll előttem és igaza van.

A nap besüt az ablakon, havas tájak, varjak szállanak és embertársamat pofozzák. Kellene csinálni „valamit”. A vér agyamba fut, kezem már ököl alakot öltött. Az őrmester áll és még latolgat. A cinege hangú újból beszél.

— Hogy mert engem megpofozni?...

Az őrmester áll, még tétova. Néhány utas ujságja mögé buvik. Ők olvasnak. Igen, ők nem tudnak semmiről. Azt sem tudják, hogy december van és hogy születtek. Őket hagyják gyorsan ki az egészszöb. Hogy igazságtalanság? Na és a világháború mi volt és különben is nekik más a dolguk... De azért mint a cyklopsok ki-kilesnek egy szemmel az ujság mögöl.

És akkor az őrmester lekeni a második pofont!

Most már kétségtelen, hogy embertársamat pofozzák. Most már egymásfelé nézünk ugyan sunyin és rejtve, de megbujt titkos jeleket váltva. A kétségbeesés, a tehetetlenség, a borzalom jeleit váltjuk.

Embertársamat pofozza a „hatalom”.

Mik ülnek a szemekben? Sorra vizsgálom. A szemorvos nézi így, ennyi gyanakvással, aggodalommal. Keresve a recehártya hibáját, a rövidlátás okát, a trachoma inditékát.

Zavaros szemek, megbujt tekintetek.

A kereskedő azt mondja, rettenetes, de mit tegyek? Az iparos szeme arról beszél, hogy a végén úgy is a katonának lenne igaza. Civilek vagyunk. Mindenkinek mond valamit a szeme.

És akkor egy szembenülő nem is tulságosan erős és az őrmesternek mindössze a válláig érő ember feláll. Odalép az őrmesterhez és ezt mondja:

— Magának nincs jogába ezt az embert pofozni...

A fülke elfojtott csendjébe belehasít a mondat. Kis emberke, lopva, hálásan néz rá. Az őrmester követi tekintetét! Itt a második áldozat.

— Mi köze hozzá, az én ügyem!...

De ekkor valami egészen különös mozdulat következik. A beavatkozott int egyet az őrmesternek, hogy hajoljon közelebb. Azután ő is odahajlik a füléhez és félig hangosan ezt mondja: — Velem pedig egészen másképpen beszéljen, mert egy pillanat és kirepitem a vagonból...

Ajkát lefeszíti, szurós szemével vállalja az őrmester tekintetét. És még hozzá teszi: — Ha pedig tőlem akar valamit, ott ülök a sarokban... Visszaül. Az őrmester egyre tétovázik. Körülnéz. Nem tudja mit csináljon. A beavatkozó nyugodtan ül a helyén és olvas. Az őrmester szemben ül vele, fixirozza egy ideig. A tekintete azonban már nem harcias, inkább kétkedő és homályos. Egy ideig még nézi a beavatkozót, azután előveszi az ennivalóját és enni kezd.

A vonat robog, a táj egyre szépül, a fülke fellélegzik, már van, aki odaszól a szomszédjához. Ez a kis társadalom, amit a vonat mintegy leszakított a nagy egység testéről, lassan visszatér régi hangulatába. Két állomás után az őrmester kiszáll, odaköszön a beavatkozónak. A beavatkozó, azonban csak biccent a fejével.

A vagonba, ahogy az őrmester leszáll, már csak erről beszélnek.

Nyomban előoson a leggyávabb és kijelenti, „hogy ő már éppen bele akart avatkozni...” És megszólal az óvatos is, „mi lett volna abban az esetben, ha az őrmester megpofozza ezt az embert is, esetleg fegyverét használja...”

Több pártra szakadnak. S mivel a veszély elmúlt már, mindenki gyalázatosan hangos. Már mindenkinek van „véleménye”, már senki sem olvas.

Csak a beavatkozó nyugodt és csendes. Senkivel nem beszél. Ő megtette kötelességét. De engem érdekel az a plusz, az a bátorsági és merészségi többlet, amivel felállott, hogy torkonfogja a hatalmaskodást...

Itt van az alkalom végre, hogy megtudjam az igazságot, mit kell csinálni az „őrmester” ellen, az összes őrmesterek ellen, akik ma a világon a cinegefejűeket pofozzák.

Azonban a beavatkozó csak mosolyog. Nincsen titka. Én azonban felírom a címét és a nevét. Hetekig fogok még a nyakára járni, hogy megtudjam a receptet, az öntudat fontos rendelvénységét, hogy kinyomaszam milliós példányszámban és elküldjem az európai polgár pontos címére.

3. A gesztenyeárus

A havas eső nyakba és arcba egyaránt vág és csapkod,

Hideg van, de a hideg hólé mégsem fagy meg. Nagy tócsákban fekszik s bemászik a legpompásabb cipőbe is. Alkonyodik és minden szürke. A havas eső, mint rideg függöny havaz kellemetlenül. Az autóbust várom s közben unalmamban a szembeni sarkon áruuló gesztenyeárust figyelem.

Ernyője kifeszítve feje fölött, védi az idő viszontagságai ellen. Gesztenyéje ott parázslík kemencéje tetején s kezét előrenyujtva melegedik.

Kis gyerek vetődik arra. Keze zsebében, kabátja nincs, ruhája rongyos, hét éves lehet, valakit vár és közben bokázik a hidegtől.

Közeledik a gesztenyeárus ernyője felé és azután csendesen alája

áll. Egy pillanatra megnyugszik. Feje felett a hideg s fagyott eső nem tombol tovább.

A gesztenyés felnéz. Vevőt sejt a gyereken és kis csomagját készíti.

A gyerek azonban nem vevő, csak menekült. A gesztenyeárus pár pillanat alatt ezzel tisztában is van és rászól a gyerekre:

— Kell valami?...

A gyerek tagadólag int.

Nó, akkor kotródj... feleli a gesztenyeárus s elfordul.

A gyerek azonban nem mozdul. Hallatlan kéjjel élvezi, hogy e pillanatban nem szakad nyakába az eső s nem áztatja rongyos kis ruháját.

A gesztenyeárus azonban nem nyugszik, nem türi a gyereket birodalmában és most már hatalmasat kiált rá: Takarodj innen, nem azért vettem az ernyőt, hogy te uraskodj alatta...

A másik sarokról néztem a jelenetet s nyomban kétségtelessé válik bennem a kis jelenet nyomán, hogy ez a gesztenyeárus gonosz ember. Habár teljesen igaza van és a sátrat valóban nem azért vette, hogy a gyerek uraskodjék alatta, ezzel szemben semmi kárt nem szenved ernyője azzal, ha a gyerek alámenekül a havas eső ellen s a gyerek sem készül uraskodni. Egyáltalán nem ilyen öltözékben járnak az uraskodók.

A gyerek félreáll. Enged a kényszernek és onnan nezi a gesztenyeárust. Ekkor valami egészen különös tervem támad és átmegyek a sarokra.

— Hogy egy csomag gesztenye? — kérdem s közben vizsgálgatom a kemencére kirakott csomagok számát.

— Öt lej — feleli a gesztenyeárus és igen szolgálatkész.

— Hát nézze, nekem vendégeim jönnek s kellene ötven csomaggal... figyelem a gesztenyeárus arcát, amely e pillanatban felragyog... különben tudja mit — folytatom s kissé huzom a szavakat — száz csomag kell. Éppen száz csomag, az egész elég lesz...

A gesztenyeárus felelni akar, de leintem.

— Nézze, én kifizetem magának most azonnal az ötszáz lejt és maga majd holnap a megadott címre leszállítja...

Ezzel a zsebembe nyulok, mintha az ötszáz lejt készülnék kivenni. Kezem még zsebemben van, amikor csak úgy véletlenül, a még mindig ott vacogó kis gyerekekhez fordulok:

— Hát te mit vacogsz ott az esőben, nincs annyi eszed, hogy az ernyő alá huzódj?

A gyerek csak vacog, nem felel. Nógatom. Erre nagynehezen kiböki:

— Ott álltam, de a bácsi elkergetett...

Kezemet még mindig zsebemben tartom, ránézek a gesztenyeárusra megütközve, mint aki nem hiszem. Ő vonogatja a vállát s látom, igen kinos számára az egész jelenet.

— Hát tetszik tudni, mindig itt ugrál, azután nem tudok tőle árulni...

A gyerekek viszont most már megnyilt a szája:

— Soha nem jártam erre, most vagyok itt először, a bácsi hazudik...

A gesztenyeárus teljesen meg van semmisülve. Kellemetlenül érintette a jelenet és hogy ezt elmázojja, odafordul hozzám:

— Mikorra szállítsam kérem a száz csomagot?

— Egy pillantig állok s hogy a kisgyerek is hallja, ezt mondom:

— Nem veszek magától gesztenyét. Majd egy másiktól szerzem be. Maga nem jó ember, nem bízhatom meg, hogy leszállítja a gesztenyét, ezt a gyereket is elzavarta ok nélkül...

Zsebemből valami aprópénzt kotorászok elő s a gyereknek adom. A gyerek arcán boldog mosoly suhan át.

Magam is pénztelen vagyok s vagyont nem adhatok, de a gyerek arcán átvillanó elégedett pillantásban úgy látom, elégtételt szereztem ennek a kis ácsorgó, megbántott rongyos életnek.

Hadiszív

Irta: Gárdos Sándor

1.

Az orvos feje lágyan hajolt a mellemre. Kellemes cigaretta-, kölniviz-, brillantin- és orvosságsgzag áradt a jó doktorból, amint halkán feladta a vezényszót:

— Sóhajtani!

Gyorsan összeszedtem, ami bánat és bu kezemügyébe esett és sóhajtottam nagyot, keserveset.

— Ah, Istenem.

— Mégegyszer! — hangzott a parancs.

— Tovább ... sóhajts csak!

Nem győztem tovább bánattal, most már csak műsóhajok következtek, nem is sóhajtottam, hanem lihegtem, fujtattam már. Az orvos kerek, kis fémdobozt vett elő, amelyből két vékony gumicső folyt a fülébe kétfelől. Most azt tette a mellemre és ezen a hangszeren leste szívem rezdüléseit, mintha fejhallgatóval rádiózott volna. Azután hátamra tette kiterjesztett tenyerét, erélyesen kopogott a saját ujjain, de a hang az én mellemből rezonált. Most váratlan mozdulattal odanyomta öklét a hasam tájékára latin varázsszavakat mormolt, egyet-kettőt bökött a gyomromba, végül kimondta az ítéletet:

— A szív körül van egy kis rendetlenség. Nincs komoly baj, csak üzemzavar, tulságosan irányba volt véve ez a kis masina. Orvosi zsargonban úgy hívják az ilyen szívet: Kriegsherz, hadiszív. Kimélni kell.

Elmagyarázta szépen, hogy az aorta, amely a szívből szállítja a vért, kissé megereszkedett, már nem olyan rugalmas, mint illenék, a sok munkától megfáradt kissé. De majd rendbehozzuk. Kevesebbet dohányozni, kevesebb feketekávé, izgalom és megerőltetés. Nincs szervi baj, csak — hadiszív. „Attól tartok, sokáig élsz még” — tette hozzá tréfásan és hóna alá csapva a kis orvosi táskát, ment más beteg szívek, vesék, májak és tüdők felé.

2.

Itt maradtam a betegágyban egy egy új szóval: hadiszív. Hadiszív... Ráteszem a tenyeremet, érzem a lüktetését mintha eleven élet, valami kis állat vagy zsebóra kopogna a mellemben. Kip, kop, kip, kop...

Igy kopogott ez a kis motor a bordáim és a mellcsontom közé ékelve már születésem pillanatától. Egykedvűen, de fűgően tiktakozott éjjel-nappal, szorgalmasan s lelkiismeretesen, alig tudtam róla, csak akkor vettem észre, ha valami izgalom adódott, szerelem, miegymás, iskolai szurkolások, félelmek,

vagy dühök, akkor gyorsabban vert a szív, jelentkezett: kip, kop, kip, kop, ne olyan hevesen, vigyázat, tisztelt ur, ilyen tempóban nem bírjuk a munkát idebenn a gépházban!...

Később mikor a domb mögül kísérteties bugással elindult az orosz, vagy olasz agyu gránátja, jött felém sisteregve, sivitva, ilyenkor ott kuporodtunk az árokban én és a szívem, elállt a verése: na, mi lesz, itt a vég?... Bumm!! Két méterrel előttünk zugott le a gyilkos vastömeg, nincs baj, édes szívem, dobogj csak tovább, amíg lehet. És a kis motor vidáman zakatolt, a míg nem jött egy másik gránát a domb mögül. Négy és fél évig éltünk így gyakori halálfélelemben, mert ugye, kifelé hősök voltunk, virtuskodó legények, de a szív őszintén félt, szorongott, dübörgött, meg-megállt a rémülettől bent a mellben, pontosan az ezüst vitézségi érem alatt.

Tiltakozva dobogott a kis motor amikor a vézna kis önkéntes valahol a dornawatrai, kirlibabai hegyek között negyvenkilós hátizsákot, fegyvert, éles töltényeket hurcolt fel a meredek hegyoldalakon: Miféle marhaság ez, fiatal barátom, mit gondol, acélból vagyok? Már a torkomban dobogott a szív, még néhány kilométer és kiugrik a számon, menekülni akart ebből az agyonstrapált testből.

— Nem bírom tovább, őrmester ur — nyögtem ilyenkor és lezuhantam az utmenti árokba, mint egy zsák. A motor lassan visszakuszott a helyére és kissé rosszkedvűen ketyegett tovább.

Azután elkapott a világtörténelem forgószele, dobált, sepert országokon keresztül, fantasztikusan furcsa helyzetekbe, egészen ujszerű izgalmak közé.

Kip, kop, kip, kop ...

Szerelmek jöttek és marokra fogták a kopogó kis masinát, némelyik csavart rajta egyet kegyetlenül. Fájdalmas volt, de a szív hamar felszabadult és vigan dobogott tovább.

Kip, kop, kip, kop...

Hányt-vetett az élet fel-le, urisorba és a gályarabok evezői mellé. Nagyokat ittam, sokat nevettem, néha sirtam, mohón csókoltam, lázadozva koplaltam és sápadtan meredtem magam elé. Robogtam messzi tájakon, ismeretlen célok felé, itt-ott leültem egy írógéphez és kopogtunk.

Kip, kop, kip, kop...

Naponként ötven cigarettás sebességgel hajszoltam a szívem és ha nem dobogott elég gyorsan, alkohollal s feketekávéval uszítottam: gyerünk, gyerünk, gyorsan kell élni, nem tudjuk, meddig lehet.

Kip, kop, kip kop...

A kis motor kopogott szaporán szünet nélkül, engedelmesen, csak néha éreztem, hogy oldalbalók és figyelmeztet:

— Ne siess, te bivaly, a halál felé rohansz, mehetnénk lassabban is, ugyis odaérsz.

Nem hallgattam rá, leintettem: a szív arra való, hogy dobogjon és intézze a vérkeringés körül felmerült teendőket. Az iramot az agy szabja meg, bizd ezt csak a felsőbb parancsnokságra.

3.

Most aztán lerántott a mérges kis cimbora a betegágyba: Halt! — mondotta erélyesen — most én veszem át a kommandót. Nieder! Feküdj!

És fekszem a betegágyban. Először nézek bele a szívembe, na, nem lírai vonatkozásban gondolom, hanem úgy bonctani értelemben. Orvosi műszereket árusító boltok kirakatában van az a színes és borzalmas rajz, amely meztelen embert ábrázol, aki nyitva van elől, látszik a tüdeje, mája, szíve, a belei, a veséi. Vízszintes vonalak nyulnak ki belőle a margóra és a vonalra a gyengébbek kedvéért odanyomtatták az illető szerv nevét. Hanyatt fekszem és elképzelem ezeket a hallatlanul finom és titokzatos működésű műszereket, amelyek gondosan csontvázam üregeibe vannak elhelyezve, lehellekvékony hártáykba takarva, valamennyi él és végzi az ő egyhangú, pontosan kijelölt munkáját. Izomzatok és szalagok erősítik őket a csontokhoz, hajszálerek mil-

liói hálózák keresztül-kasul, a szív buzgón kergeti a vért ezekben az erekben, idegek hálózata veszi körül őket, majd óvó hájrétteg következik, az egész pedig az epidermiszbe, a bőrbe van csomagolva. Ilyen vagyok én, ilyen vagy te és — bocsnát — ilyen ön is, nagyságos asszonyom, de ilyenek az alabamai négerék is, sőt Einstein professzor, a cseremiszt fuvaros és a kínai riskahordozó is ilyen. Különféle színű, izü és szagu bőrbe csomagolt, csodálatosan finom alkatrészekből összeállított gépek vagyunk, amelynek tetején a nyakcsigolyák csontdobozt tartanak és abban van Isten rádiója... A koponyacsonton belül szeszélyesen kuszált dróttekercsek vannak, ravasz és kifürkészhetetlen szerkezet, rádióleadó és felvevőállomás. A fül, a szem antennaként szerepel, a száj: Lautschprecher. Isten csodálatos rádiója, amelyen most riadtan és eszmélve hallózik a világ minden részében szétszórtan dobogó hadiszivek felé:

— Halló, bajtársak, hadiszivek! Vigyázat, üzemzavar van, most mondta az orvos: kimélni kell a szívet, kevesebb alkohol, koffein, kevesebb izgalom és megerőltetés. Hadiszivek! Tüzet szüntess!

Mosoly, lépés, lehellet

Franz Werfel

*Jót merits, egyre hordd, tartsa
kezed edénye jól a mosolynak friss vizeit,
nem azért ömlik léleknek nedve, hogy ki ne idd,
ráncra se hidd,
kell az az arcra!
Mert a nap nem a fény,
csak a szemfeketén
születik meg a fény a mosoly közepén,
s a napos szoba is csupa árny, csupa rém,
ha mi nem kacagunk az öln: te, meg én.
Mióta a szem dalos, halk kapuját
a mosoly lobogó tüze égeti át,
azóta sütőget a tavasz heve itt,
s arcod is paraszas arc lett:
Ezért a mosoly csobogó vizeit
jól meritsd, egyre hordd, tartsd meg!*

*Jól fülelj, felfigyelj, hallga!
Éjszaka mélyén sűrű lehellet halk zaja kel,
kebelek ezre titkos ütemre egybelehel.
Mennyi kebel!
Hallgat ilyenkor a balga.
Mert a réten a szél,
hogyha fu, sose ér
oda, hol lihegőn, remegőn fut a vér!
lélegzeni kell és az élted a bér!
Mert ha zeng a vihar, zug a tó, meg az ér,
de a száj csupazár, csupalánc-kapuját
csak az isteni, emberi lég töri át,
a világ zajait csak az téríti meg,
az marad csendben a zajba;
Ezért, ha a szó vitorlája remeg,
jól fülelj, felfigyelj, hallga!*

*Földrehullj, könnyesen térdelj!
Nézzed, a kedves sulytalan lépte merre halad,
nyoma ha tűnik (tünnél-e véle?), ridd ki magad,*

*mert mi is ad
ily örömet, amit érzel?
Hisz' a drága, ha lép,
a járása be szép,
a futás kevesebb, rohanás is egyéb,
a földpálya se az, se a csillagi kép,
mert az emberi gép született legelébb
s csak az emberi léptek után töri át
majd az isteni báj a szívek kapuját.
Ember mosolya, lehe, lépte felér
fényel és széllel és éggel;
Ezért, ha a kedves kacag és ideér,
földre hullj, könnyesen térdelj!*

Gréda József, Nagyvárad, fordítása.

Vasabroncs

Irtá: Karácsony Benő

Lajos itt lakik az udvaron és Feri szerint igen nagy tekerő. Reggel egy darab kenyérral és kigombolt nadrággal nekivág az életnek, s csak akkor vetődik haza, ha az utcai kofa, akitől dinnyét sajátított el, vagy a rendőr, aki valami utcai kihágáson éri, meg nem kergeti. Apja földhözragadt cipész, aki hajnaltól éjszakáig kalapálja a rozszant lábbeliket. Ehhez képest Lajost úgy kéne elképzelni, mint foltos, de rendes gyereket, aki a savanyu családi csirizből erényes és kiváló polgárrá fog kitereljesedni, vagy valami híres feltalálóné nőni. Esetleg valami biboros lesz. (L: A pápa és anyja, a szegény mosónő.) Ezekkel a megható lehetőségekkel szemben a történelmi valóság az, hogy Lajos egy piszkos fülü, szakadozott és ravasz kis csirkefogó, ki harmadik éve nyüvi az elemi első osztályát és aki az iskolai élet unalmát apróbb tolvajlásokkal, de viszont nagyobb csavargásokkal szokta tarkítani

Ferit ezek a csapongások szemmel láthatólag irigységgel töltik el. Ha Lajos este nagy zajjal és kettérepedt fenekü nadrággal hazacsörtet. Feri abahagyja a játékot és féltékeny szótlanúsággal nézi végig a zajos bevonulást. Alapjában véve megveti Lajost szellemi alacsonyrendűsége miatt és sugárzik a fölénytől, ha valami vaskos tudatlanságon éri. De ezek az esti hazatérések mégis nagyon imponálóak, különösen akkor, ha a bevonulás valami zsákmány kíséretében történik. A zsákmány rendszerint valami harisnyadoboz, vagy vasabroncs, vagy fűzfavessző, amit zsenge barátunk egy gyantutlan taligáról emelt le, vagy utmenti szemétrakásból bányászott ki és hozza ilyenkor, esti takarodó idején büszke testtartással és azzal a diadalmas arckifejezéssel, amellyel római császárok vonulhattak át a diadalkapujuk alatt. Feri legyőzve és sajogva követi a peckes mozdulatokat. A hős eltűnik a pincegádorban, majd néhány perc múlva újra megjelenik nagy darab kenyérduccal, hogy harisnyadobozát, vagy vasabroncsát néhány komplikációt célzó mutatvánnyal megfigtassa.

Ezuttal egy vasabroncs van műsoron.

Lajos gurítja, forgatja, eldúti gurulás közben és néhány más pazar mutatványt végez és úgy tesz, mintha Ferit nem látná. Feri hamarosan leküzdí a vasabroncs okozta alacsonyrendűségét. És azt kérdezi fölényesen: mi ez?

— Találd ki — hősködik Lajos nagyszerű vasabroncsának tudatában.

— Egy ócska vaskarika. Egy vacak cseberabroncs.

— Hogyne — veri vissza a súlyos sértést Lajos és kettőzött ügyességgel gurítja az abroncsot, látmivalóan azzal az igyekezettel, hogy minden, eddig még fel nem tárt nagyszerűségét kicsiholja.

Az abroncs gurul és zörög. Elég nagy abroncs. És elég szépen gurul. És a nehéz zörej, amely nyomon követi gurulását a cementes udvaron, szokatlanul érdekes.

Feri nézi. Leül az előszoba küszöbére és onnan nézi. Jobb meggyőződése ellenére még lenézi a vasabroncsot, érvek sorakoznak fel kicsiny agyában az ócska s nyilván egészségtelen holmi ellen, az is eszébe jut, hogy ha minden törik-szakad, ha már arról van szó ő is tudna ilyen holmit szerezni, legfeljebb megkérne az apját, hogy vegyen neki egy ilyen Lajos-féle elhasznált vasabroncsot, természetesen egy kicsit nagyobb legyen, mint a Lajosé... Lajos biztosan nem pénzért vette.

— Hol loptad, Lajos? — kérdi hirtelen mosollyal.

A kérdést Lajos önérzetbe ütközőnek találja. Erélyesen visszaveri, de a gurítást sem hagyja abba. Érzi, hogy nem maga az abroncs, hanem a gurulás és a tompa zörej, amelyet hallat, ez az ő ereje. Az abroncsot nem lopta. Kapta. Egy fiutól kapta. Egy fiutól akinél ma délután látogatóban volt és akinek van egy hajtánya és akivel egész délután hajtányozott. Felültek a hajtányra, amely piros volt és gumikerekei voltak és hajtányoztak. Nagyon jó volt, csak nyomni kellett a kézzel. Barackmagot is ettek. Holnap is elmegy ahoz a fiuhoz.

Feri felemeli a fejét. — Barackmagunk nekünk is van — jelzi kipirulva. De a hajtány, ez fáj neki egy kicsit. Pláne, hogy piros volt és gumikereke volt. — Gumiból volt a kereke? — kérdezi kíváncsian.

— Igen — mondja Lajos dicsteljesen. És tovább gurítja az abroncsot. Szünet. Lajos fitogtatva gurítja. Remek gördülések, tompa zörgések. Feri nézi.

— Gumiból volt a kereke?

— Igen.

— Hazudsz, Lajos — csapta rá Feri hirtelen és most ő mosolyog diadalmasan. — A kerék nem lehet gumiból. Csak a széle. Hazudtál, Lajos.

— Igen, a széle. De gumiból volt.

A karika gördül, zördül különben csend van és sajgó szünet.

— Apuka nekem is fog venni hajtányt... És különben is ilyen piszkos mezitlábbal hajtányoztál?

— Semmi közöd hozzá — gorombáskodik Lajos is. És abbahagyja a gurítást. Te se mostad meg a füledet.

Enyhe szóváltás, majd erőteljesebb jegyzékváltás következik. Lajos néhány gunynevét tartalékolta a Feri számára, ezeket most mind felvonnultatja. Feri viszont dinnyetolvajnak nevezi. Spenót — röhög Lajos — beletrottyoltál a bársonynadrágodba... Dinnyetolvaj... — suttogja Feri. Az a baleset a bársony nadrággal még 3 évvel ezelőtt történt, inkább már csak családi legenda, mint valóság. Feri egyáltalában nem emlékszik rá, csak azt tudja, hogy tönkresilányítják vele a leghősiesebb pillanatait is. Kavicsot ragad és Lajos felé dobja. Lajos leteszi az abroncsot és csipőcsontjával, ahogy fiuk szokták, oldalba löki Ferit. Feri odanyom egy flekket a Lajos szeme alá. Összefogozódnak, csűrük-csavarják egymást. Feri nagyot nyekken; Lajos a falhoz kente; Feri sem rest, kupán üti ellenfelét. A viadal hevében a Lajos nadrágjának hátsó része, amelynek repedéseit már csak a Gondviselés tartotta össze, felmondja a szolgálatot. Ferinek szivárog a foga alól a vér. Csődület.

Kimegyek. Vád- és védbeszédek. Tanuk. Feri a végszükségre, Lajos jogos önvédelemre hivatkozik. Nem bánom, hogy összefogóztak egy kevéssé. Csak hadd tornázzon egy kicsit, hadd tanulja meg, hogy az élet nem mindig tejbe griz, néha a fogát is beverik.

— Szóval, Laji alaposan elpáholt, — mondom szemrehányóan.

— Adtam is, kaptam is, — mondja Feri és törli a száját.

— Megvert. Hagytad magad.

— Adtam is, kaptam is, — ismétli nyugodtan.

A bírói tekintélyt megóvandó, néhány kemény rendreutasítást eszközök és sietve visszavonulok.

Egy félóra mulva játszanak és barátságosan beszélgetnek Feri gurítja a vacaknak nevezett vasabroncsot. Lajos ezalatt bőségesen csurogva vizes uborkát habzsol. Egy doboz barackmagot kapott Feritől. A gurításért.

— Hát, hogy is volt csak? — érdeklődöm mosolyogva, amikor áthaladok az udvaron. — Adtam is, kaptam is, — veti oda Feri és sietve gurítja tovább az abroncsot.

Lajos megette az uborkát, föláll és átveszi az abroncsot. Az abroncsbérlet csak arra az időre szól, amíg elfogyasztja az uborkát. Ez megtörtént. (A cseppek még jóformán le sem peregetek a kabátjáról.) Gyerünk hát az abronccsal. Feri nehezen válik meg az öreg karikától.

Ahogy csendesen az ajtóhoz somfordál s még egy utolsó pillantást vet az abroncsból, zörgésből, gurítási otthonosságból és lajosi fölényből kevert képre, a mellében halk, igen halk szomorúság ülepedik meg. Egy rozsdás vasabronccsal, néhány szakszerű gurítási mozdulattal és a zsenge tekergők otthonos fölényével szegényebbnek érzi magát Lajosnál.

Vacsorázunk, kimegyek érte. Látom a sajtó lélektani helyzetet, megsimogatom a fejét.

— Rozsdás vasabroncs — állapítom meg figyelmeztetőleg. — De ha akarod, szerezhetek neked is egyet.

Rámnéz. Aztán az abroncsra vet egy gyors pillantást.

Hogy rozsdást mondtam, jól esik neki. Megfujtam vele a sebét, enyhíttem el is mulasztottam a vasabroncs okozta sajtóságokat.

Mosolyog. Jobb lesz, ha eldobod — ajánlja Lajosnak. — Rozsdás és vérméregzést kapsz tőle.

— Hogyne — feleli Lajos s záradékol még néhány szakszerű gurítási mutatványt végez. Hevesen paskolni kezdi az abroncsot, pálcájával, aztán hirtelen megdűti és jó laposan körbe kergeti. Feri legyint. Az érdeklődés lelohadt, mint egy megszurom kerékpárgumi.

— Megtanultad a leckédet, Lujas? — kérdezi megnyugodva s már fölényesen. Mosolyog és befordul fürgén az ajtón.

— Rádiójavítási ügyben jöttem — állít be a napokban egy hosszú, szakszerűen mozgó fiatalember, buggyos kerékpárnadrákbán. Megmutatjuk neki a rádiót. Hozzáértő mozdulattal mögéje nyul, hidegen csavar rajta valamit, aztán előveszi a csavarhuzóját. Feri ott áll a mintázó állvány előtt. Most jött haza külföldről, a műegyetemről, vakációját arra használja fel, hogy elkészítse a mellszobromat.

— Hogy vagyunk, Feri? — szólal meg a rádió mögül a hosszú és buggyos fiatalember. Kissé elmosolyodik és a mosoly mögül kikukkannak a Lajos 14 év előtti rendetlen fogai

— Köszönöm — néz rá Feri szerényen és biccent. — Meg vagyok.

— A törvényszéken volt ma tárgyalásom — jegyzi meg Lajos csak úgy mellékesen, a kapcsolót vizsgálva. — Egy rádiószerelésért pereltem valakit. Nem fizetett, erre megbíztam egy ügyvédet a per megindításával

Feri leteszi a mintázófáskát és csodálkozó figyelemmel nézegeti Lajost, aki szakszerű szavakkal ismerteti perét és szakszerű mozdulatokkal nyul be a rádióba. A régi, 14 év előtti fölényes szavak, a régi kacér gurítási mozdulatok. És a Feri arcán is a régi, gyerekes csodálkozás. Lajos megint elébe vágott, egy vasabroncsnyi előnyt szerzett. Ott áll kezében a csavarhuzóval, a készülék előtt, igazít rajta, méricskél felgyujt leolt, kicsavar, becsavar, lecsavar, ügyvédnek megbízást ad adósokat perel kéri alperes eskü alatti kihallgatását — benne van az élet távoli, lármás, eleven teljében — mig ő halcan és illedelmesen csak tehésszerű szobrokat mintáz, kitüntetéssel teszi le a vizsgáit, kitűnő tervrajzokat szerkeszt és szerényen díjakat nyer rajzkompozícióival. Az arcán műszerekkel ki nem mutatható elborulást látok, ahogy hallgatja és nézi Lajost, aki most könnyedén a hóna alá kapja a rádiót,

fejére teszi piszkos kerékpár-sapkáját és azzal távozik, hogy „az üzemben kontrollálni fogja a csövek kapacitását”.

Feri szótlanul néz utána. Mint amikor Lajos az irigyelt vasabronccsal eltűnt a pincegádorban.

Másnap hazahozzák a rádiót. Egy segéd hozza. Mert a kifizetőfiut — már mint Lajost —, aki tegnap elvitte — valami rádióügy miatt előállították a rendőrségen. Szerelőnek adta ki magát és ügyesen elfuvarozott egy készüléket a zálogházba.

— Lujas megint rozsdás vasabroncsot gurított — mondja Feri csendesen.

Mosolyog. Megnyugvás és elégtétel van a mosolyában. Egy pillanatra visszanez a régi évekbe s most már sajnálkozva mondja: Szegény Laji. Aztán a mintázófácska után nyul és az alkotó művészek éles, kritizáló pillantásával szemügyre veszi a szobrot. Gyerünk, mondja. És hüvelykujját elmerülve végighuzza a szobor homlokán.

Érettségi találkozó

Írta: Kelen György

Már előre örültek ennek az estének. Tíz éve mult el a nyáron, hogy leérettségiztek, de a fiúk a nyolcadik bé-ből valahogy úgy szétszéledtek a világba, hogy az évforduló napján nem lehetett őket összehozni. Most, hogy a karácsonyi ünnepekre néhány közülük hazajött, megbeszélték, hogy a mai estét együtt töltik el ennek a városvégi kiskorcsmának a különszobájában, ahová még diákkorukban bemerészkedtek néhanapján. Jól esik így, baráti körben elbeszélgetni a régi időkről.

Ugy volt, hogy eljön Horacsek tanár ur is, a volt osztályfőnökük. De nem jött el. Csak a Vizauerre pikkelt mindig. Horacsek tanár ur egy névjegyet küldött el maga helyett, hogy ne haragudjanak, de nem jöhet, mert most kapta meg az értesítést Bukarestből: nem kapja meg a nyugdíját.

— Olyan lelkiállapotban vagyok — írta a névjegyen —, hogy ezzel nem akarnám elrontani jókedveteket.

Vizauer, aki még az osztályvizsga után megfogadta, hogy ha majd az életben találkozik Horacsekkel, leken neki egy flemmet, még a vacsora előtt megivott egy pár stamperli snapszot. Egy kicsit bambán, egy kicsit kótyagosan olvasta el talán harmadszor is Horacsek tanár ur kusza betűkkel megírt sorait és arra gondolt, hogy otthon Horacsekéknél az áldott jó Giza néni, aki mindig olyan szépen kérlelte az urát, nem kell a fiukkal olyan szigorúnak lenni, biztosan most keservesen zokog.

*

Akkor még, tíz évvel ezelőtt, az érettségi bankett után, nem így képelték el a dolgot.

Az egész osztályból csak Szabó Laci nőszült meg. Milyen isteni pofa is volt az a Laci a Sóti tanár ur óráján. Hogy röhögött rajta az egész osztály.

Vajjon mi lett azóta Sóti tanár urból. Magyarországra re-

patriált és azóta nem is hallottak róla semmit. Magyar irodalmat tanított még azután is, amikor a piaristáktól átvette a gimnáziumot az állam. Akkor még minden osztály mellett párhuzamosan működött a magyar szekció. Néhány év múlva ez is fokozatosan megszűnt és a fiúk voltak az utolsók, akik még ott végeztek. Nyolcadikban félévkor jött meg a rendelet, hogy érettségizni már csak románul lehet és a magyar irodalom is csak rendkívüli tárgy.

Sóti tanár ur nagyon érzékeny ember volt. A fiúk — mégis csak jó gyerekek voltak — nem akarták megbántani az öreget, aki különben is szivbajos volt és továbbra is rendszeren megtartotta az óráját.

A tanár ur Kisfaludy Károlyról magyarázott. Elmondotta, hogy születése édesanyja életébe került és ezért is haragudott mindvégig az öreg Kisfaludy az ő Károly fiára.

Aztán áttért a kor jellemzésére.

— Bizony, viharos idők voltak akkor Magyarországon — folytatta magyarázatát Sóti, amikor észrevette, hogy Szabó Laci a pad alatt másol.

— Szabó — szól rá szigoruan — miért haragudott Kisfaludy az ő Károly fiára?

Szabó Laci zavartan csusztatta vissza a füzetet a pad alá s kényszeredetten felállott. Sóti tanár ur szemei villámokat löveltek.

— Azt kérdeztem — dörögte Szabó felé — mi volt akkor, amikor Kisfaludy Károly született?

Szabó próbálta összeszedni a gondolatait. Másolás közben, úgy félfüllel hallott valamit. Hirtelen eszébe jutott és kivágta:

— Zivatar.

A fiúk nem tudták tovább visszatartani magukat. Kitört az örült röhögés. Még Sóti tanár ur is, akit pedig sohasem láttak mosolyogni, ez egyszer elnevette magát.

Szabó Laci elvörösödött és szégyenkezve ült vissza a helyére. Csak az osztályvizsgát tette le, az érettségire már nem jelentkezett, mert nem tudott jól románul. Állást kapott egy bankban, ahol nagyon szorgalmasan dolgozott és néhány év múlva már cégvezető lett. Elég szép fizetése volt és megnősült. Elvette a Kallos Loncit, aki szegény lány volt ugyan, de a Laci már diákkorában szerelmes volt belé.

Éppen akkor, amikor megszületett a Laci kislánya, építették le őt a banknál, mert akkor már a bankoknak is kezdett rosszul menni. Szabó Lacinak állandó anyagi gondjai voltak, Loncinak pedig nem volt más gondolata, mint a társaság, klub, estélyek és a kártya.

Otthon napirenden voltak a veszekedések az anyagiak miatt és egy gazdag magkereskedő — elhízott vénember — aki mindennapos volt a házuknál s akiről Laci nem is értette, hogy nem unta meg Lonci, egy alkalommal kölcsönt ajánlott fel. Laci ezt nem fogadta el és mégis pár nap múlva látta valaki Loncit lejönni a magkereskedő lakásáról.

Amikor megtudta, hogy francia vigjáték jutott eszébe, amit Loncival láttak a színházban. Most majd rajta fognak röhögni, éppen úgy,

mint Sóti tanár urnál, amikor azt a marhaságot mondta. Aztán arra gondolt, — de csak egy pillanatig —, hogy meg kellene ölje Loncit.

Lonci megoldotta a problémát: megszökött. Valami inspektor vitte magával Bukarestbe. Aztán ráunt és otthagya. Lonci azért mégis Bukarestben maradt. Biztosan eszébe sem jut a kisfia, aki falun van a Laci szüleinél.

A vendéglős bejött és bort tett az asztalra. Szabó Laci Vizauerhez húzódott, aki továbbra is snapszot ivott és még mindig Horacsek tanár ur sorsával volt elfoglalva.

Töltött egy pohárral Szabó Lacinak is. Az is ivott, de hamar a fejébe szállott, mert nem volt hozzászokva az erős pálinkához. Aztán a tenyerébe hajtotta a fejét és csak a fogai között mormogta:

— Az a nyomorult... tönkretette az életemet... az a szemét...

Vizauer részeg csodálkozással nézett rá és megkérdezte:

— Csak nem haragszol rá? Szegény Horacsek. Látod, én úgy sajnálom, pedig énám mindig pikkelt.

*

Legalább a kis Tabáknak sikerült. Ügyes fiu volt már a gimnáziumban. Amikor leérettségizett, beiratkozott a jogra és jazz-dobos lett. Hiába, vannak még, akik keresnek. Tabák kétszázötvenet kap esténként és éjjel, amikor a zenekarban elvégezte a dolgát, szép szolidan hazamegy. Eleinte, ha még nem volt nagyon késő, elővette a jogi könyveit és próbált vizsgára készülni. Vagy két vizsgát le is tett, de aztán abbahagyta a jogot. Nincs kilátás, hegy azzal is megkeresse a kétszázötvenet. De azért éjjel, ha már becsukták a lokált, hazamegy. Tangóharmonikázni tanul és gyakorol. Mert — azt mondja — azzal meg lehet keresni esetleg háromszázat is.

Ő mesélte el, hogy milyen jól megy a Volászuknak. Egyszer találkozott vele a fővárosban.

— Csuda elegáns volt a Volászuk — mesélte a fiuknak — és látnátok csak, hogy öltözködik. Az inge selyem, a nyakkendője selyem, a zoknija selyem. A foglalkozása, az ismeretlen.

A Braun Laci sem panaszkodhatik. Őt az apja bevette az üzletbe. Igaz, egy időben nagyon kinlódtak, de azóta, amióta fizetésképtelenek lettek, hála Istennek, mindenük megvan.

Szekeres valami vidám történetet kezdett mesélni, hogy Takács, akinek a német sehogy sem akart a fejébe menni, egyszer felett. Goethe Faustjából kellett fordítani és a Friedmann sugott neki. Amikor ehhez a részhez érkeztek: „... és magával vitte Margarétát a pokolba...” akkor nem hallotta már jól a sugást és azt mondta: „...magával vitte Margitot a bokorba...”

A fiuk emlékeztek rá. Tényleg nagyon muris eset volt, de most valahogy mégsem nevettek. Mi is lett Takáccsal? Persze, persze. Kiment Olaszországba és Torinóban beiratkozott az orvosira. Aztán egy szép napon a szülei kaptak onnan hivatalos értesítést, hogy a fiuk öngyilkos lett.

Az egész hangulat valahogy elromlott. Nem lehetett ezen változtatni és az a marha Szabó Laci is teljesen elázott a snapsztól. Valósággal dühöngeni kezdett és úgy ordított magából kikelve:

— Utolsó szemét banda. Züllött léhütők. Hát ide jutottatok? Ennyire le? A piszokba? És még ti merészeltek rajtam röhögni. Hát csak ennyire jutott Horacsek tanár ur hires nyolcadik bé osztálya?

A fiuk hallgattak. Szóvalanul nézték, hogy Szabó Laci tajtékozva veri öklével az asztalt. Csak Vizauer indult el felé tántorgó, bizonytalan léptekkel.

Én igazán nem értem — motyogta és nagyokat csuklott —, hogy miért haragszik ez úgy szegény Horacsekre, aki az egész osztályból csak énrám pikkelt.

Kakukfióka

Irta: Kovács György

Fütyörészve lépett ki az ajtón s kalapját mélyen behuzta a szemébe, hogy ne lássa a világ ezt a nagy boldogságot. Vérében tüzes öröm pezsgett, szívét bizakodó erő dagasztotta, hevesen üzte s széjjelarádrt izmaiban, akár Bakocs-hegyének is nekivetette volna vállát. Anyja, az édes, fonnyadó aszszony, ki negyedévenként nyolcvanhat lej hadiözveggyi segélyért betegre szokta gyalogolni magát a harminc kilométerre fekvő adóhivatalhoz, utánaszólt:

— Már jó vóna, ha kapnál valami munkát, legalább tiz lej kellene fotogénre, sóra; a máléliszt is elfogyott, tudakozódjál a faluban. Bár öt lejt szerezhetnél amivel lámpacsövet vehetnék.

Dávid rábiccentett a fejével s fütyörészése eltévelyedett a dallamban. Egy kegyetlen városi éjszakája rémlett fel emlékezetében. Alig két héttel ez-előtt történt, hogy a szegényemberek tömegszállításának fekhelyén, hová hármukat verték be attól az épülőfélben levő háztól a nyomoruságukra szakadt nyirkos őszi éjszakák, hát a tömegszállítás szalmával puhított fekhelyén gonoszlat álmodott első éjszaka, talán az idegenségért, talán, mert nagyon nyomta oldalát a gyalulatlan deszka. Felriadt, felült s mint villámcsapás után füst a fátörzset, anyjáért kinozta a gond Rémes érzéseket szabadított reá a sötétség, az anyja halálának biztos tudata, majd valami rettenetes szerencsétlenség biztos megérzése karmolt a lelkében. S nyomban Amálira is gondolt, a jómódu Dénes Károlybá leányára, kinek szőkesége igézőbb volt az anyaloknál: hátha ezen az éjszakán adta férjhez Dénes Károlybá?! Aztán nem volt nyugodalma s nem volt utiköltsége, úgy tűnt el a házépítő napszámosok csoportjából, mint a tolvaj; senkisem tudta, hová lett s nem is csudálkoztak azon, hogy kimarta közülük a nyomoruság.

Itthon? Most is becsorog a házuk tetején az ég őszi bánata, a kertek felett árván álldogáló vadalmafa, mit nyáron déli pihenőre használnak az aratók, egyhanguan fürdik bágyadt, őszi napsütésben, alkonyati és reggeli ködben, végeszakadatlan esőben, a hegyoldalt pedig a jövő évi buzának felszaggatta már az eke. S mégis milyen ujszerűen hatnak rá a megszokott és megunt képek és dolgok, jókedvre ingerli a sivár táj, mert Amáli nem ment férjhez. Megérdeklődte az első falubeli embertől, akivel hazafelé jövet, a két hétig tartó gyaloglás után a határban találkozott. Ha megmondhatná huszholdas Dénes Károlybá leányának, hogy érte jött haza, gyalog, felsebzett lábbal, ötszáz kilométeren át! — s égőre gyujtotta arcát a lehetetlen gondolat, még mélyebbre huzta szemén a kajla karimájú, zsirfoltos fekete kalapot, melyről a szalagot is ellopta a sok viszontagság... Vagy bár, ha megüzenhetné neki! De kitől? Kire lehetne rábizni a titkot? — égett még forróbban arcán a bőr.

Ha az anyjára gondolt, kicsit elszontyolodott, valami csalódás-féle kongott lelkében. Amint mondta az anyja, mikor azok az elrongyolódott könyvek előkerültek átalvetőjéből, hazaérkeztek:

— Éppen neked kellene ezek? Betű, egy fityfenét! Csak olvasson a pap, azér fizetik! — s ingerült mozdulattal a szekrény tetejére hajította, onnan pedig egyik lezuhant a földre, talán a legkedvesebb, mely annyit izgatta képzeletét: öt olasz parasztról szólt, akik életüket áldozták elnyomott falujuk kilátástalan küzdelmében. Amikor olvasta, a könyv oldalairól az ő falujának utcapora csapott orrába, idevalósi gyermekek lármáját hallotta az iskola előtt, a tanító ur pedig mintha ugyanaz volna, akit tavalyelőtt helyeztek ide, szót sem tud a nép nyelvin, horgas az orra, vastag az ajka, feketék, düledtek és bizalmatlanok a szemei. S a csendörgolyótól leterített öt lázadónak álmát mintha ő folytatná: kitérte a falu birtokállományának leghasznosabb művelési módját, öt traktort, melyet könnyen be lehetne szerezni, ha az adót nem vinné el napidijakba a szolgabíró, megyei számvevő, állatorvos és alispán...

Ilyen dolgok nyugtalanították elméjét városon s most, hogy hazajött, vigyáznia kell, hogy előre emeljen kalapot a jegyzőnek, mert különben elvonják a katonamentességét, mit mind családfentartó kapott, aztán vigyáznia kell a tisztességre a nagygazdákkal szemben is, mert másként nem kap napszámot, bizony, neki talpalattnyi földje sincs abból a hatalmas birtokból, amelynek felszántását traktorokkal tervezte. Senkifia ő. Az édesanyja férje még a háboru elején fogságba került (később, a forradalmak idején, oda is vészett), a faluba orosz foglyokat hoztak, mondják, hogy együtt dolgoztak azok a mezőn édesanyjával, aki érett menyecske volt abban az időben. Így lett belőle kakukfőka, amint a faluban mondják, ha megakad valakinek a mérge benne. Hogy is kerüljön ő Amáli elé? Hogy is szeressen egy nagygazdaleányt? — s már percekkel előbb elhalkult ajkán a füttyörészés, most még mélyebbre húzta kalapját, hogy ne lássák arcának pirulását. Cuppogott a sárban nagyon belemélyült a székenbe és keserűségbe, a mellette elhaladót csak akkor vette észre, mikor az néhány lépés után megállt s visszaszólt:

— Hallod-é, te legén! A Daru Jóska fiaja vagy te? Az apád sokat dőgozott nálam, becsületes, tisztességes ember vót...

Dénes Károlybá állott mögötte s szemeiben ki nem mondott szavak pisolyogtak. A legényre olyan hirtelen szakadt rá a meglepetés, hogy hebegni kezdett s csak nagykésőre kapott észbe:

— Jónapot gyonisten...

— Alig üsmerlek meg, — folytatta a gazda, — olyan gunyát viselsz, mint egy kumunista... No, a térgyed is kiláccik. Osztán a harisnyát hol hagytad? A mégis keményebb ennél az ordénáré nagydrágnál, városi jött-mentnek való ez, aki künn hál a mezőn. Vagy tésis kumunista lettél? Má hijnálak, hogy aprits egy kicsi fát, még nem fogadtam napszámot. De ha kumunista lettél... Osztán hol vótál te? Alig üsmerlek. Nem hasonlítás az apádra. Milyen is vót a te apád? — s elgondolkozott, mintha emlékezetét gyötörné. — Vaj nem így vót, — legyintett kezével. — Most jut eszembe, hogy hogy vót a te apáddal, nana... Az anyád ura vót az a tisztességes ember, akinek nem vót hozzanöve a kalap a fejéhez; de te ahoz nem is hasonlítás... Má értem, hogy kumunista vagy... Városon vótál, ott rongyolódtál le...

Alaposan végigmérte a legényt, kétszer, háromszor, aztán indulni akart az uton tovább. A fiúnak arcába szökött a vér, hevesen dobogott a szive, nem tudott szavakat találni az Amáli apja előtt.

A férfi félfordulat után visszafordult:

— Hogy is hijnak téged? Ferencnek? De miféle Ferencnek?

S hogy most sem válaszolt Dávid, a férfit előntötte a harag első rohama, melyet csak a szemek lobbanása árul el:

— S jártál-é oskolába? Tanultál írást? Több tisztességet is tanulhattál volna, te! Amér nincs apád?

Megint indult, s megint meggondolta:

— Hallod-é, azér ... nem mondom ... ha tucc fát vágni, eljöhetsz...
De a kalapodat vedd le, amikor köszönsz...

— Nem menyek, — felelte halkan Dávid.

— Mit beszélsz? — lépett közelebb fenyegetőzve Dénes Károly. — Nekem nincs szükségem rád, te istentől elrugaszkodott, — s csakhogy éppen pofon nem ütötte. — Tudom, hogy nyomoruságban vagytok az anyáddal, csak azérmontam! Van favágó a faluban elég, te nyomorult, te!

— Csak beszéljen. Más se menyen aztán. Mi az ember, mit gondol keed? Amér szegény valaki, hát kapca? S ha nem lesz aki felvágja a keed fáját...

Nem fejezhette be, a férfi arca pattanásig feszült és biborrá vörösödött az indulattól:

— Lázítani mered a szegénységet a gazdák ellen? Hogy ne jöjjenek hozzám favágni?! Majd én megtanítlak téged kumunistaságra, a kakukfióka ponciusodat! Egy kakukfióka! Hát énvelem te ne kezdj, az istenedet, mer én kikötöttetek a faluból! Ki én az országból is! — toporzékolt. — Majd én megtanítalak! Csendőrrel vitetlek el te senkifia! Ezérvótál városon, ezt tanoltad! — s megtért utjából, gyorsan lépegetett abba az irányba, amelyből jött, csizmája mellett messzije kipreस्कelt a sár.

Sötétedett már, amikor a legény hazaérkezett. A ház sötétjében az anyja ismét kezdte a sáránkozást:

— Nem vótál pénzér sehol, nem vállaltál munkát. Osztán a víz fő a puliszkának, mit teszünk belé? Hogy kapod meg a szádat a sötétben? Mingyár réánk szakad a tél, semmi a háznál; nyomoruság s én csak törjem magam a te életedér is...

— Nincs munka, — dünnyögte Dániel. — Városon sincs, falun sincs, — s azzal odalépett a szekrényhez, kikotorásztá alóla a könyvet, olvasni szeretett volna, nagyon fel volt dulva a belseje. Olvasni szerette volna előlről azt a történetet, öt olasz paraszt kilyukasztott testéről, kifolyt véréről, nyugtalan szelleméről, férfias haláláról, mely élteti a szellemet...

A könyv reggel is ott volt ágya mellett, ki sem nyithatta éjszaka a sötétségben. Amig gyorsan öltözködött, az őrmester ur kezébe vette, nézegette, forgatta lapjait s gyanakodva pillantgatott a legény arcára:

— Miféle könyv? Bolsevik? Nem tudni magyarul, nem érteni ...

Letette a könyvet, de amikor indultak, mégis meggondolta:

— Azt is hozni, — szólott a legénynek s a könyvre mutatott. — Maga olvasni szokott, — csóváltatta rosszalólag a fejét. S azért magázta, mert nem olyan legény volt, mint a többi. Rongyos nadrágot hordott, városon járt, valamit románul is tudott, nem ismerte az őrmester ur az arcát s ez a vaskos, elrongyolt könyv, ez a legfurcsább, zavarba hozta a csendőrt.

Erdélyi utasok

Irta: Molter Károly

Korán kelünk, mintha tavasz költözött volna tagjainkba, mintha utiláznunk volna. Lakásunk mozogni kezd. megindul, expresszvonattá szépül, az ebédlőből étkezőkocsi lesz és a hálóból hálókocsi. Feleségem ilyenkor, a képzület vonatján, uraknak való uti kényelemre tart igényt. Mint a fejedelmeknél az elnökigazgató, különvonatunkat most házi mozdonyvezetőnk kormányozza: Pali fiam. Ő a kalauzunk is, az állomások neveit kiáltó vonatkísérő s az étkezőkocsi főpincére; éppen csak az éthordó a cselédünk. A gyermek fékez ha sebesen siklunk alá az erdélyi lejtőkön, poggyásznkat a határon ez a kölyök vizsgálja át, ő is haragszik az ujságokra és könyvekre, melyek elvonják szüleit a vele való önfeledt uti társalgásoktól és néhány napja olyan hevesen utaztat bennünket, hogy a mozdony helyett is ő pöfékel és füttyölget. Egy-egy állomáson hordárnak ajánlkozik, pedig tudja, hogy nem szívesen szállunk át a képzület gondtalan kocsjáiból.

Ma reggel Szabadkán ébredtünk. Valaha arrafelé Palit is magunkkal vittük volt, mikor nagymamát idehoztuk Erdélybe. A kisfiu meztláb, csengővel a kezében komolykodja a jelzést. Öreges, mély hangon nyujtja az ágyam elétt:

— Zombor, Gombos, Dálja, Eszék, Boszna-Bród felé átszállani tessék!

Álmosan zsörtölődöm:

— Nem ugy mondják most már, fiam!

A gyermek közben borsapkát nyomott a fejébe és hordár lett:

— Melyik vonatba tetszenek?

Mit volt mit tenni, átszálltunk a fürdőszobába, onnan aztán a reggeli mellé. Palika égett a foglalkozása lázában:

— Nagyságos ur, a kofferjét!

— Melyiket? — kérdem a kis tolakodótól.

— Ugyan, ne tetesse magát, csak egy kofferje van a nagyságos urnak!

— Hát azt ugyan honnan tudja maga, Málahordó ur?

— Nagyanya, — a nagyságos asszony édesanyja mondta egyszer. Egyéb-
bel se költözött uraságod hozzánk, mikor még mi fiuk a világon se voltunk...

— Hogy ismernek itt ezen a vonaton engem! — és feddőleg néztem a feleségemre. De a kalauz urfi már sikította:

— Simplon-alagut!

— Az-é, hát abban nem éjszaka jártunk, a sötétben?

— Ugyan kérem, abban annyi a villany, hogy mindég nappal van.

— Hát akkor gyujtsa föl, Kalauz ur, ebben a homályban itt is! — és kajánul mosolygok a fiamra, mert fél a villanytól. A feleségem csönget. A kicsi főpincér élénk ugrik:

— Reggeli tetszik?

— Az. Vajat kenyérrel, kávé szürve, hab nélkül és anélkül, hogy főpincér ur harisnya és cipő nélkül szaladgálna.

— Már hozza is az ételhordó, kéremalássan! — vágott bele hirtelen a kis fregoli.

A tenyeres-talpas éthordónő a konyhából álmosan dülöngél be, ahogy vonaton illik s mig Palira mosolyog, csak egyszer ejti le a barnakenyeret. A főpincér ráförmed:

— Juliska, mért nem hoz fehérkenyeret? Most külföldön járunk, hallja-e?

De én leintettem a külföldieskedőt:

— Csak hagyja, vajjal megjárja. És mi szeretjük a honi emlékeket Inkább tartson Ön is velünk, Vonatkisérő Személyzet ur, itt a kényelmes macskaasztalnál!

Mig eszünk, szerelvényünk ablakai előtt odakint robogva tűnnek el a regényes svájci tájak. A Rhone szük völgye, majd a Leman-tó, Lausanne, végül Genf.

— Szálljunk ki, Kalauz ur — biztatom Palikát.

— Ugyan minek ?

— Mindjárt hét óra. Egy óra mulva kezdődik már az előadás a kollégiumban.

— Hát Genfben is van kollégium?

— De milyen!

— Olyan tanárokkal, mint a nagyságos ur?

— Még olyanabbakkal. És várják magát, kicsi kalauz ur, azok a tudós profeszorok.

— Engem? Hiszen még csak első elemista vagyok!

— Igaz. De aki reggelenként meztláb szaladgál a vonaton, azt megvizsgálják itt a doktorok! Meg kell nekik a nyelvedet mutatnod!

Palika megijed és nyafogni kezd:

— De én nem mutatom meg! Ugyis olyan lesz, mint édesanyámé.

— Helyes. Éppen ezt kell, hogy jelentsd nekik!

— És kanál nyelvével nyulnak a számba, hogy mondjam: „áh — ah — ah?”

— Azt bizony. Genfben ez így szokás.

— De én utálok, ha a nyelvemhez nyulnak!

— Ne félj, fiam! Ezek a genfi doktorbácsik megigérték, hogy ügyelni fognak a nyelvedre, édes kicsi kalauzum!

Palika hitetlenül és aggódva néz ki a vonaton. De aztán földerül az arca:

— Meg sem áll a vonatunk, Édesapám! Utazunk tovább...

*

Ebben a pillanatban lép be tankönyvvel a kezében Péter, aki gunyosan köszönti ránk a reggelt:

— Már megint utazik a család? Hol járnak most?

— Belgiumban.

Péterben is urrá lesz a játék ösztöne:

— Belgiumban? Épen azt tanuljuk most a földrajzban.

Mélán tekintek ki, utas-szemmel, az ablakon:

— Valóban, ez Belgium. Mennyi csatorna!

— Igen, a háztetőkön! — biggyeszti ajkát Péter, — Csatorna inkább Hollandiában van!

Ezt már nem hagytam annyiban:

— Uraságod, úgy látszik, nem járt még erre. Mindjárt megállunk egy nagy állomáson, Brügge a neve, csupa csatorna az egész. Holt városnak is hívják, olyan csöndes a vízi utcáival.

— Édesapám járt benne? — kérdi egyszerre csillogó szemmel Péter. — Meséljen róla!

Egyszerre utasból tanár lettem:

— Csak utazgattam ezen a vidéken. Hallottam, hogy a legtöbb embernek vörös itt a haja. Flamandok lakják ezt a várost több, mint ezer éve. Jó-módu, kemény polgárok, akik valaha papostul, templomostul, egerestül átérték a katolikus hitről a protestánsra. A templom előtt állt egy ősi fafeszület, melyre hagyományos tisztelettel néztek föl a hívek, bár keresztet nem vetettek többé. S amiért a rideg facipősök ezt elmulasztották, éktelenül megharagudtak rájuk a szomszédos, feketehaju és katolikus belgák. Nosza, béjöttek Brüggebe és megpirongatták a flamandokat, Brügge városából Bruges-t csináltak, elrendelték az ő vallásukat, a hivatalokban csak franciául beszéltek és kijelentették, hogy a flamandok ezután csak ideig-óráig megtúrt emberek, míg mindenki francia lesz...

Palika elfelejtette, hogy uton vagyunk és mozdonyvezetés helyett melém ült. Péter nógatott: „És aztán?”

— Aztán semmi. A flamandok békés nép, elmentek szépen haza, középkori házaikba és dolgoztak. Szóttek, fontak és hajókáztak a csatornákon, tengeren és megnyugodtak abban a hitben, hogy Isten, ő akarta, hogy így legyen. Minden parancsot teljesítettek és ha zúgolódtak is néha a nehéz rendeletek miatt, ellenállásra sohase gondoltak, hanem engedelmeskedtek. Meg is tanultak jól-rosszul franciául, sőt a nyugalom kedvéért el-eljárógattak még a hivatalosan visszaállított misékre is.

— Egyszer azonban megkutyálták magukat. A város új főbirája, Brabancon, egy torzonborz katona, akinek fényes-fekete haja volt, — elrendelte, hogy holnaptól kezdve mindenki hollóhaját viseljen, különben így, meg úgy...

— No most, — kacagott Palika és Péter kíváncsian toldotta meg: „No már most?!”

— Bezzeg megmakacsodtak erre a békés polgárok. Anélkül, hogy összebeszéltek volna, elhatározták, hogy vörös hajukból pedig nem engednek, egy kurta szálát se feketítenek bé és másnap éppen olyan skárlát színekben pompáztak a piacon, mint azelőtt.

A főbíró toporzékolt. A leggazdagabbakat megbüntette és befestette a hajukat, — de hiába. Harmadnap kiment a templom elé hajvizsgálatra, mikor a híres feszület előtt egy kicsiny fiut pillantott meg. Lehetett akkora, mint Palika, valamivel nagyobb. Hólabdát szorongatott a kezében és mosolyogva nézett majd a szeméig érő, rikitóveres fürtjei alól a marcos-fekete bácsira. A főbíró rákiáltott:

— Neked mért olyan vörös a hajad, te kölyök?

— Mert apámé is az.

— Hát apádé hogy mer még vörös lenni?

— Hogyne merne, mikor nagyapámé is vörös volt.

— Tán még a dédapádé is, te tacskozó?

— Az kopasz volt, kérem, de vörös parókát viselt.

— Vörös parókát? Talán az ördögnek?

— Nem, kérem, csak azért, hogy össze ne tévesszék a belgákkal!

— Tyüü, az ebugattát, képzelhetitek, gyerekek, hogy dul-fult erre a főbíró bácsi. Kirendelte az összes belgákat a városból és elmasirozott a tengerpartra, Seebürggébe, a kikötővárosba, ahol csónakra szálltak valamennyien. Azután kinyitotta a tengerparti zsilipeket és ráeresztette a téli tengert a flamand síkságra. Megduzzadtak a csatornák, kilépett és dagadt a víz, már a feszület lábát nyaldosta, aztán ellepte a házak tetejét, nemsokára a tornyot is, végül ötven méternyi magasban megállt és a szörnyű hidegben megfagyott a fölszine. A flamandok egyhelyben maradtak, csak nézték-nézték ezt az áradást, csudálkoztak is mikor fejük fölött égbolt helyett jégbolt kékllett a magasságban.

— De, édesapám, — aggódott Pali — nem fulladtak meg a flamandok?

— Dehogy, fiacskám, nem isznak azok vizet, csak bort. Szót se szóltak erek a vén, ravasz tengerészek, csak folytatták a munkájukat, kiki maga mesterségét folytatta, folytatta. Persze, csak hétköznap, mert vasárnap vigan lubickoltak föl a jégburáig; a felnőttek, mint busafejű nagyhalak, ráleheltek alulról a jégkéregre, a fiatalok szeme meg foszforeszkált a félhomályban. A gyermekek fordítva, fejjel lefelé csuszkáltak a jégazuron, sisonkáltak és ha láttátok volna, milyen tarka élet indult a mélyvizben! Hinár lepte el a kövezetet, polipok uszkáltak az emberek közé, napról-napra új csudákkal s veszedelmekkel ismerkedett meg a közélet. Mulatságos volt, ahogy a nagyhalak bekapták a kicsiket. Egy-egy cápát ki kellett kerülni, újfajta tintahalakat megszokni. A cethalakért nagy volt a verseny, e mozgó, bőzsíru bankárok spermace-tijéből készült a kenőolaj, mellyel puhították a jégkérget...

— Hát a belgák, édesapám, azalatt mit csináltak? — méltatlankodott Péter.

— Fönt a jégpáncél tetején várták, hogy megtörjenek a flamandok. Nézték lefelé a mélybe és bosszankodtak, hogy az északi tengerből itt vörös tenger lett, mert annyira virított odalent a flamandok vörös haja.

— Hiába, — mondta ugy márciusban Brabancon főbíró első tanácsadója — ezekről víz se mossa le hajuk ősi színét.

A főbíró mérgeskedett:

— Vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy se jó!

A tanácsos helyeselt:

— Nem is kár értük. Csak az bánt, Kegyelmes Főbíró uram, hogy lent felejtettük az átkozott, vöröshaju eretnekek közt a Donatello-féle fafeszületet. Ha még azt valahogy kihorgászhatnók, sorsára hagyhatnók aztán a sörényes flamandokat a szeplőikkel együtt.

A főbíró bölintott. Parancsára előállt a legügyesebb belga halász, aki lyukat vágott a jégen és egy-kettőre fölszigonyozta a templom elől Flandria legszebb Krisztus-fáját. Ezernyi belga várta térdrehullva a remek faragott-képet s mikor a jégsírból fölszínre került a kereszt, — csak fölördített rémületében Brabancon főbíró.

Mert a Megváltó flandriai faképe, melyet századokkal azelőtt olasz művész faragott, feketére égetett hajjal most halvány-vörös fűrtökkel bukott napvilágra. A belga nép görnyedezett a csuda láttán és a tavaszi nap abban a percben ragyogó-melegen bujt elő az égen. A főbíró pedig lelkében szenvedett rianást. Olvadás és a víz lecsapolása után kihirdette Brabancon Brüggében, hogy kiki olyan színű haját viseljen, amilyet akar.

Palika megint fékezett, mintha meg akarná állítani a vonatot. Csikorogva kérdezte:

— Voltaképpen milyen színű is volt a Krisztus haja?

— Mindig olyan, mint a szenvedőké, az alulmaradottaké! és megsimogattam a fiuk haját.

Vihar előtt

Nőnek a felhők, mint a bánat,
tolongnak a ködök
hegyeimnek csipkés taréján,
bomló fejem fölött.

Tornyos testük dohogva hajlik
egyre alább-alább,
szaguk megérzi és lihegve
lélegzik a világ.

Szél nem fuj. Értelmetlen ösztön
hajtja összebb süket
csendjünkben harapásra készen
álló tömegüket.

Észak és dél egyként sötétül,
egyként kelet s nyugat...
vigyázz! erdőkbe, barlangokba
bujj el, rejtse el magad!

Valami készül, fenn az égen
kört-álló farkasok
fogaihoz hasonló fények
villámlása ragyog.

Nőnek a felhők fenevadként
rázzák szőrös fejök,
fejem fölött, hegyeim fölött,
egész Erdély fölött.

I. Szemlér Ferenc

Molinkó

Irta: Tabéry Géza

Orosz ember volt, amint mondotta, szobrász. Swjzerzenben lakott, Lengyelhonban. Ez a városka közvetlen az orosz-lengyel határfolyam, a Nyemen partjára épült. Swjzerzenben az oroszok kivonulása után az ő hitének papja úgy találta, hogy az emberek közt igen elterjedt az istentelenség. Az, hogy templomba nem jártak, még hagyján! De télen kiszaggatták, feltűzelték buboskemencéikben a szántóföldek krisztuskeresztjeit is! A pogány pusztítás után a pap nagy erővel látott a pravoszláv hit feltámasztásához. Ebben a lengyelek is segítettek neki. Őt, Molinkó Fedort a pap bizta meg azzal, hogy faragjon egy hatalmas Krisztus-feszületet, amit Swjzerzenben a temető felé vezető uton nagy ünnepélyességgel fognak felállítani az újjáéledő hit demonstrálására.

— Olyan feszületet akarok Fedor, — mondta a pap — amelyik a mai hitetlen emberek szívéhez szóljon. Olyan szép feszületet, amelyet még eddig sem Swjzerzenben, de még Varsóban sem láttak az óhitűek!

Molinkó igaz óhitű iparos volt, egyike azon kevés embernek Swjzerzenben, akik politikai változásokon keresztül hiven megőrizték magukban az Istent. Szigoruan és szószerint alkalmazkodott tehát papja szavaihoz. Olyan szép feszületet faragott három és fél méter magasságban, amelyet valóban nem láttak sem a swjzerzeniek, sem a varsóiak s amelyet csakugyan alkalmas lett volna arra, hogy meglágyítsa a hitetleneket. Persze csak akkor, ha a mai emberekben a világnézet s a politika nem lett volna több a hiányzó hitnél.

Ő ugyanis Krisztust egy kisorosz parasztról mintázta. A modell rongyos volt, tehát a feszületen ábrázolt Jézus sem volt mezitelen testű, — Molinkó amugy is elég szemérmes keresztény volt —, hanem rongyos ruhát viselt, buggyos nadrágot derékszijjal, a nadrágkötés fölé kicsüngő orosz inggel, de mezitlában. Nagyobb eredetiség kedvéért ez a swjzerzeni Krisztus lapos sapkát hordott a fején, amibe, mint egy kócsagtollas forgót, szurta be a mester az élő krisztustöviseket.

Maga Molinkó, az emberféreg mesélte nekem, tehát igaznak kellett lenni, hogy a feszület ilyen faragásában semmi gunytevő, istentelen szándék nem vezette, sem pedig politika, hanem egyesegyedül papja előírásai: — emberekhez szóljon és olyan legyen a feszület, amelyet nem látott eddig sem Swjzerzen, sem Varsó. S Molinkó annyi áhitattal végezte munkáját, oly gyönyörűséggel töltötte el a faragás, hogy azt is megmondta a papnak, pénzt nem fogad el munkájáért, hadd járuljon hozzá ő is az istenhit felélesztéséhez szerény tehetségeivel.

Mégis, amikor elkészült a kereszttel és megtekintésére elhívta a papot, az halálraremülve csapta össze kezeit s ijedtében fekete, hengeralku fővege is leesett:

— Szent Mária anyám! Hiszen te bolsevikinek faragta a Krisztust, Molinkó fiam!

Fedor azt hitte, hogy a pap bolondozik vele, vagy éppen megbolondult. Alázatosan felvette a leesett főveget:

— Nyugodjék meg, szentatyus, hozok egy pohár vizet.

Csakhogy a pap ezekután dehogyis mert ottmaradni Molinkó műhelyében.

— Hogyne! Hogy megmérgezz, te ördögfajzata, vagy éppen a lengyel rendőrség itt találjon engem ebben a kommunista lebuiban! Most már megértem, miért ajánlottad ingyen a feszületfaragást. Propagandát akarsz csinálni, amiért bizonyára megfizettek odaátról!

— Hát igazán olyan vörösnek látszik ez a feszület? Hiszen festék se érte, a fája meg egyszerű tölgy!

— Az mindegy, — kiáltotta a pap. — De az eszme, az eszme! Parasztot keresztrefeszíteni? Ki hallott ilyet? Ezt a hazugságot csak azok találták ki a lengyelekről, akik a cárt legyilkolták.

Dühösen bevágta maga után az ajtót s elrohant.

Magára maradva, Molinkó fejében is derengeni kezdett, hogy a kor uralkodó eszmeáramlatai szerint feszülete valóban félremagyarázható. Ejnye, hogy erre nem gondolt előbb! Most megvan a baj, munkája kárba veszett! Ilyen feszületet legfeljebb odaát becsülnének meg Szovjetországban.

Együgyü ember volt. Hitt művészetében és ment az elismerés után. Ha a szobor a régi világ szemében vétek, — gondolta ostobán, — annál jobban fognak örvideni neki odaát.

Az est leszálltával talyigára rakta Krisztusát s kicipekedett vele a Nyemen-partra. Vitt magával egy evezőt s mert a szembenfekvő parti városkában, a már orosz területre eső Mogilnóban békekötés előtti időkből ismerős volt, úgy gondolta, hogy majd ott ajánlja fel mesterművét az örökkévaló dicsőségére.

Sikerült is átjutnia még éjfél előtt a tulsó partra, ahol valami öt-águ csillagos vörös határőrnél jelentkezett, miután szobrát, amit a folyón való átkelésnél kényelmesen használt tutajul, a magas Nyemen-part bozótjai között kikötözte, nehogy elsodorja az ár.

Meglepő fogadtatásban részesült. A vörös csendőr, amikor megtudta miről van szó, éktelenebb haragra gerjedt, mint odahaza a pap S egyszerűen belerugott:

— Átkozott ellenforradalmár, Denikin-kutya!, — rivalt Molinkó-
ra. — Kolcsák küldött-e, vagy a vérbajos Vrangel, hogy ezzel a keresztrefeszített paraszttal buktasd uj sötétségbe a mi felvilágosított Oroszországunkat?

A szobrásznak szerencséje volt a rugás, amit alfelére kapott. Ettől ugyanis annyira megijedt, hogy azonnal kiugrott az őrtanyáról s eszeveszetten futott visszafelé. Az átkozódások hátralévő részéből már csak futtában hallotta hogy a mai Oroszország nem feszíti meg a parasztokat s aki ilyet állít akár jelképesen is, az nem lehet más, csak kém és burzsujok propagandistája.

Néhány szovjetgolyó közben elfütyült a füle mellette s arra készítette, hogy kissé letérjen eredeti útjáról, mely visszavezetett a bozó-

tokhoz, hol a fészület, — egyben csónakja is, — ringott a határfolyamon. Háta mögött nagy lárma keletkezett s bizony órák hosszat kellett lapulnia a bozótban, míg arra határozta magát, hogy most már visszaevez a swjerzeni partra. Szerencsére holdfogyatkozás volt s így visszatérése észrevétlenül kezdődött meg. Számításából azonban valamit Molinkó kihagyott: — a sebesen muló időt.

Körülbelül a folyó közepéig ért, amikor az orosz part felől kényelmetlenül pirkadt. Molinkó nyugtalankodni kezdett, hogy a világosságban könnyen észreveszik, különösen ha a hatalmas fészületen ülve nagy célpontot mutat.

Sok ideje nem volt töprengésre. Fájó szívvvel bucsut vett műremekétől s belevetette magát a Nyemen hullámaiba. Elég jó uszó volt, hogy ruhástul is elérje a lengyel partot. De mire Swjerzenben kimászott a vízből, a nap kacagva ütötte fel fejét a láthatáron. Molinkó még látta, hogy a megfeszített paraszt-Jézus méltóságteljesen uszik a víz közepén.

A senki Jézusa, amely, — mégis úgy érezte, — a mindenkié!...

A szobrász szeretett volna már feltűnés nélkül hazasurranni, hogy lelke tovább ne sajogjon, lelkéből lelkedett műve eltűnésén. De orosz oldalról lövések hanzottak ismét. Ez felriasztotta a lengyeleket is. Csődület támadt mindkét parton s a víz közepén uszó Krisztusra versenyt lövöldözött a marxizmus és kapitalizmus a diadalmasan felragyogó reggeli napban,

Kalandos

Irta: Tamási Áron

Az idő még aluszik. Ég helyett köd van, napsugár helyett szakállas levegő és hó helyett megvedlett világ.

Nevetséges, mintha fázós majom találta volna ki.

De nem vigasztalóbb a föld sem, amelyről figyelem. Mert kietlen, rücskös, patás és keréknyomos. Vad föld. Elfutna, ha látna.

Különben fapiac egy székely városkában.

Szolgáló megy keresztül rajta. Két kártyában vizet visz; a döcögős talajt szidja s a vizet locsogtatja. Ha nem szidná, úgy is locsogtatná. Két inas is feltűnik; vállukon vasat visznek hosszú rudban. Ők tréfálnak, a rud pedig nevetve hajlong. Az inasok felett varjak repülnek nagy családdal. Később egy csepp kutya, és egy nagy kutya megy át a fapiacon. A kicsi folyton hátranéz és félve csodálja a nagyot; a nagy, őt nem csodálja, hanem szagolja.

Reggeli élet ez tél elején.

Nem sok, de néha ez is megszűnik s majdnem tanu nélkül sompolyog el a köd.

A helyét a nap sejteti már. Vaksin vajudik, de kitar makacsul és végül győzelemre segíti őserije. Átvágja lassan a bőhamuszín rétet, dus fénybe tömörödvé közeljön egészen és ontani kezdi magát.

A székelyek a tüzfát kezdik ontani.

Vásáros nap lévén, sokan gyuródnak a szomszédos falvakból befelé. Itt-ott csomóban jönnek hosszudereku szekerekkel, máshol egyenként döcögnek, mint a koldus.

A fapiac már jócskán telivan, amikor megérkezik Nagy János is, kinek mellékneve Kalandos. Két lovacskával hozta a fát. FÜRGE tömzsi lovak az övé és szerfelett gyapjasak, mint a berbécs. Véle van a fia is, Vilmos. Fent ül egy zsákon a fa tetején és kedvvel lovadzik. Maga a szekér megett jön. Hetykefülű törpe ember, de egy tornyos kucsmával kitódta magát s így jóközepesnek látszik. Kezeit csórén lógatja a zuzmarás hidegben, ámbár a posztókeztyük, egy nyakbavetett spárán, ott harangoznak az oldala mellett

Természete vérmes.

Különc is egy kicsikét.

A szekérével nem vegyül a többi közé, hanem külön állítja egyedül. Aztán nyugodtan széjjelnéz a földön és a levegőben, majd szembe fordul a többi szekerekkel és a térdéhez suppanlja néhányszor o kucsmát. Az emberek köszönést vélnek ebben és átszólnak neki:

— Aggyon az Isten. Kalandos!

— Fogadjad te! — szól rá Kalandos a sapkájára és felteszi rögtön. S aztán, mialatt Vilmos bétakarja a lovakat s szénát vet nekik, szivarat sirit lassan s átbállag a cimborákhoz, akik éppen a háborúról beszélgetnek.

— Hát maga vót-e csatában, Jánosbá? — kérdi tőle az egyik.

— Én igen vajeccer — feleli Kalandos és átmutat Vilmos felé: — Ez a fiam is abból kifolyólag született.

Félreértik a szót és nevetnek rajta. De éppen megérkezik egy ur a téglagyártól és nézni kezdi a fákat. Megvesz öt szekérrel és elhajtja.

Kalandos nincs közöttük.

Tíz perc múlva egy nagymagos, egészséges vendéglős ügyelgeti a fákat. Nagynehezen megvesz öt szekérrel az is és elhajtja.

De Kalandos nincs közöttük.

Időtelével valami iskolától is megjelenik egy szigorú tanár. Tisztelettudóan és ügyetlenül alkudozik. Végre feljegyzi nyolc embernek a nevét és a lerakódás helyét is megmondja nekik.

És Kalandos ismét nincs közöttük.

— Ma csupa vak veszen fát — jegyzi meg és forr. Ujra szivarat sirit és taszigálja fején a sapkát.

— Szinte megvevék a fáját, Jánosbá! — hergeli valamelyik.

Az öreg nem pattan fel.

— Hadd érék... — feleli könnyedén.

— Hát nem eladni hozta?

— Minden megeshetik.

Éppen egy sánta, iparosféle ember közeledik feléjük. Egyenesen a Kalandos szekéréhez büllög s botjával kopogtatni kezdi a fát. Vilmos nagy örömmel szól az apjának átal:

— Édesapám, kéri a fát!

— Ki kéri? — szólal meg az iparos.

— Hát maga nem azért kopogtassa?

— Én nem.

— Hát?

— Csak.

Kalandos arrafordulva, egyhelyből nézi a dolgot.

— Az urnak nem eladó! — szól oda végre.

A sánta odajön és duzzogni látszik.

— Ingyen se kéne — mondja.

— Hát akkor mér' tapogassa?

— Szórakozásból.

— Szórakozze' olyan fa mellett, amelyik a tövin van.

— Né-né, beh bölcs! — mondja a városi. Ebben a nagy sapkában mind fej van ugy-é? — emeli fel a botját és egy ügyes mozdulattal letaszítja a Kalandos fejéről a kucsmát. De meg is szöki magát abban a pillanatban szaladni kezd.

Vinnyogva, csorbán szalad. Valahonnét egy kutya is eléugrik s üzö-beveszi.

Mindenki nevet.

Maga Kalandos is tréfának minősíti a dolgot s csak annyit jegyez meg, felemelvén a sapkát:

— Játszi vevő vót.

Vilmos is ugy élvezi a dolgot, hogy nem tud megmaradni egyedül, hanem átjön és egy nagy hős képében így szól:

— Máccor az ilyen vevőt nem a kutya fogja meg, hanem mi. Ugy-é édesapám?

Apai intellemmel válaszol Kalandos:

— Ne dolgozzál a kutya ellen, hanem eredj vissza a szekérhez.

— Ugysem jönnek a vevők, édesapám!

— Eredj, ne tudj annyit! Hadd lássák, hogy személy van mellette, akkor inkább jönnek.

S csakugyan igaza van öregnek, mert alig megy vissza Vilmos, mingyárt jön egy bőrkötényes ember.

— Mennyi ez a fa? — kérdi.

Felelet helyett átszól megint Vilmos örömteli hangon:

— Kérik a fát, édesapám!

— Hadd el, hadd kérjek.

A bőrkötényes látván a helyzetet, átjön Kalandoshoz.

— Mennyi az a fa, bácsi? — kérdi.

— Egy szekérrel raktam volt — mondja az öreg.

— Én azt látom, de az ára mennyi?

— Ahhoz mérten, amilyen a fa.

A vevő türelmét vesztí és egy másik gazdával kezd alkudozni. Kalandos nem bánja, mert olyan természetű ő, hogy szereti végigcsiklandozni a napot. Jön is ebédidőig még kettő, de azokat is eleresztí.

Már nem is maradnak eladók, csak valami tizen. S a vételár is sokat hanyatlik. De négy óra körül, amikor az urak már kiheverték magukat, megélénkül ismét a forgalom. Egymásután öten is feltűnnek ve-

vő szándékkal, sőt ketten Kalandostól kérik elsőízben a fát. Ő azonban kifigurázza és elveszti ezeket is.

Mire hat óra eljön, egyedül marad az egész fapiacon.

Egyideig vár és leskelődik, majd egy hirtelen gondolattal így szól a fiához:

— Lám, tégy ugy, mintha meg akarnád venni a fát!

Vilmos eltávolodik a szekértől egy kicsikét, aztán megfordul és jöni kezd visszafelé. Látszik az arcán, hogy küzdik a nevetéssel, de azért körüljárja a szekeret és megkérdi nagyosan:

— Hát osztán mennyiért adja ezt a fát édesapám?

— Nem helyes! — rázza Kalandos az ujját, — mert hogy a sujba lehetnék én édesapád, ha te ugy jössz hozzám, mint egy vevő?

— Az is igaz — ismeri be Vilmos és visszamegy ujra. Komoly magatartást vesz és úgy jön:

— Jó napot kívánok — kezdi.

— Aggyon az Isten — fogadja az öreg.

— Mit tetszik kérni ezért a fáért? — folytatja Vilmos.

— Kétszáz.

— Az sok egy kicsit!

— Sok a nyavalyát! Egy ekkora szekér fáért?

— Elég jól meg van rakva — ismeri el Vilmos, — de a közepiben csutakok vannak s revések.

Kalandos barátságtalanul kérdi:

— Hát azt honnét tudja?

— Én onnét, hogy együtt raktuk vót! — feleli Vilmos.

Erre az öreg is elkacagja magát és a játéknak végét veti. Aztán ketten két keréknek az agyára ülnek és várnak.

Már szürkül.

Már esteledik.

S vevőknek hire sincs.

Kalandos forr s pusmog. Az arca fintorog. Aztán egyszerre és hirtelenül feláll, a szekeret megbontja és a piac közepére kezdi rakásra rakni a fát. Amikor készen van ezzel, odaszól a fiának:

— Hozz egy öl szénát, hamar!

Amikor elhozza Vilmos, a rakás alá téteti véle, maga pedig gyulát lobbant és alájagyujt. Aztán ostort vesz a kezébe és felül szépen a rakás tetejébe.

— Szaladj az utca felé! — rendeli el Vilmosnak rögtön. — És kiabálgad, hogy sül egy ember, sül egy ember!

Vilmos megszöki magát és ordítani kezdi:

— Sül egy ember! Sül egy ember!

A füst gyuródni kezd felfelé. Az öreg tikácsol a füstbokorban, majd leugrik egyszerre, hogy friss levegőt gyűjtsön. Megszítja a tüzet és lesi, hogy nem érkezik-e csodalátni valaki.

A láng átkuszik a szénáról a fára és eloszlik a füst.

Három szaladó ember körvonala látszik.

Kalandos felhág a rakás tetejébe megint és elhelyezkedik ottan. A

lábait felhuzza az álla alá, a fejét a válla közé rejti és úgy kucorog tornyos sapkájában, mint egy vgyori manó.

— Maga megbolondult bácsi?! — kiált rá az egyik megérkezett csodalátó.

— Éppen, hogy nem! — feleli Kalandos és suhogtatja az ostort, ne-hogy le merje valaki huzni.

Ujabb csodalátók csődülnek oda és kiabálnak az öreg felé:

— Szálljon le bácsi!

— Ma nyersen nem! — feleli Kalandos.

— Hát meg akar sülni?

— Én meg!

A rakás négy oldalán már kuszik is fel a láng.

— Fát vegyenek! — kiáltja az öreg, mint a bolond.

A nők sikongani kezdenek és térdreállva kérik, hogy szállna le, de Kalandos így felel nekik:

— Vagy eladom a fát, vagy meghalok!

— Megvesszük! — ajánlkoznak többen is.

— Össze kell adni a pénzt! — kiáltja valaki.

Egy ur rögtön megajánl száz lejt, s egy másik is meg százat. Gyül a pénz szaporán, de a láng is süti már Kalandost, hogy alig bírja.

— Négyszáz elég-e? — kérdi egy ur.

Az öreg leugrik és elveszi tőle a négyszázat.

— Elég, mert immár csipett — mondja nevetve, aztán szólítja Vil-most, felülnek ketten a szekérrre és elindulnak.

Az emberek is megenyhülve nézik a lobogó tüzet, amely kivilágítja az egész fapiacot, miképpen a ritka öröm.

Aztán ők is elszélednek lassan.

Csak az inségesek és a koldusok maradnak ott; derülten melegszenek az ingyen tüznél és tiszta szivből dicsérik az Urat.

Mindenféle jegyzetek

Irtá: T o m c s a S á n d o r

Drasztikus gyógyszer

A fehérfőkötős titkárnök nesztelenül eltűnt a rendelő ajtajában, majd néhány pillanat múlva kitarta azt:

— Kérem a következő panaszost. — A „panaszos” szót a professzor egyenes utasítására használta, aki nem engedte, hogy a pácienseket, akiket a különleges környezet úgy is nyom, még a „beteg” állapotátározóval is terheljék. Hogy a páciensek inkább valami közhivatalban érezzék magukat közgyi panaszosokként, mint a világhírű ideggyógyász nikkell- és üvegrendelőjében, ahol olyan kényes, teljesen személyi, borzongató kérdésekről lesz szó, mint élet, halál.

A kis, kopasz panaszos buzgó mozdulatokkal lerángatta magáról bágyadt felöltőjét és belépett a rendelőbe, mely valószínűtlenül világos volt és szagtalan.

A professzor egy könyvekkel és iratokkal megrakott asztalon tett-vett, nem véve tudomást róla. Bizonyára — gondolta — pihen a két „eset” között. Tényleg, néhány pillanat múlva rápillantott és friss mozdulattal helytel kínálta meg, vele szemközt:

— Na, barátom, mivel szolgálhatok? — És mosolygott, bár mindez: mosoly és elvonatkoztatott hang, kissé túlzásnak látszott.

— Tanár ur kérem — kezdte a panaszos —, egy idő óta sajnálatos és — itt szinte szemérmesen sütötte le szemeit — azt hiszem végzetes tüneteket észlelek magamon. — E szabatos és elég folyékonyan elmondott mondat után — melyet utközben fogalmazott meg — elakadt.

— Hány éves? — segítette ki a professzor.

— Negyvenöt.

— Családja van?

— Igen. Feleség és három gyerek.

— Na, kérem — tette össze ujjhegyeit a tanár —, szépen, nyugodtan és őszintén, főleg őszintén, mondjon el mindent.

A panaszos mély lélegzetet vett és bizonytalan mozdulatok kíséretében elkezdte:

— Kérem tanár ur, egy idő óta egész különös félelemérzet lett urra rajtam. Ilyen lehet a halálfélelem: na, most, jaj, most, ebben a pillanatban. És a pillanat elmúlik, de jön a másik, tizedik, ezredik egymásután. Nincs egy perc nyugtom, lázít, fojtogat és nem törhetek ki, nem üvölt-hetek fel, iszonyu erőfeszítéssel józannak, higgadtnak kell maradnom, mert ha egyszer átadnám magam a hangulatnak, ez végzetes és szörnyű következményekkel járna. Ez a kínzó szorongás különösen otthon gyötör ezért, ha csak tehetem, elrohanok hazulról és inkább egyedül kódorgok a városban. De amikor befordulok az utcába, már a beileimet hasogatja a rémület és a küszöbön a hideg verejték patakzik rólam. És akkor férfihez illően, nyugodtan és szilárdan kell belépnem és látzólag felkészülve, magától értetődve és megértéssel kell várnom azt a pillanatot... — A panaszos fáradtan és egy reménytelen mozdulattal dőlt hátra.

— Melyik pillanatot? — huzta székét közelebb a professzor.

— Azt, — rángatózott a panaszos jobb arca —, amikor a feleségem pénzt kér.

— Á — szállt el az orvos ajkáról egy kis megértő, könnyű mosoly kíséretében.

A panaszos ezt észrevette és hevesen gesztikulált:

— A tanár ur félre ért, a tanár ur nem ért meg — kapkodta a szavakat. — Itt nem a szegénységről van szó, a nélkülözésből folyó idegösszeroppanásról. A nyomoruságot, amelyben élünk, már hidegen és józanon, bizonyos szakértelemmel, sőt mügonddal állapítom meg, figyelem kihatásaiban és mérem le következményeiben. Ó, ez attól teljesen független folyamat és lelkiállapot. Aminek én az áldozata leszek, az egy különálló, elvonatkoztatott hangtani történet, visszatérő mozzanat. A feleségem megértő és türelmes. Egy szent. De pénzt kér. Hiszen ez természetes is: gyerekek, gyomor, háztartás. És értse meg, nagy,

tudós tanár ur és segítsen rajtam, mert megbolondulok: engem nem az kinoz, hogy nem tudok adni, én már immunis lettem a krízis rothasztó, iszonyatos epidémiáival szemben, én már röhögöm, ha a gyerekeim éheznek, ha a feleségem gyógyszer hiányában úgy vinnyog, mint egy beteg állat, én már olyan bölcs és romlott lettem, hogy a magam lealjasító nyomoruságát olyan magasztos kárörömmel szemlélem, mintha egy felebarátomról lenne szó, de értse meg: nem birom, nem birom azt a mondatot, amellyel pénzt kér, nem birom, tisztán nyelvtanilag nem birom, önmagában és függetlenül nem birom. Tizenkét éve hallom, hogy pénzt kér, de csak most egy éve hallottam meg. És azóta pokol az életem. Nem a nyomor öl meg uram, hanem ez a szózat, ez a hangzat, ez a refrén, nem győzöm eleget hangoztatni: függetlenül a helyzetünktől, önmagában, visszatéréseiben. Megfeszített idegekkel, görccstől merev izmokkal, pattanásig éber eszmélettel, rémulten, riadtan járok, ülök, fekszem: most, most fogom hallani!

A panaszos fáradtan, lihegve ejtette le karjait. Aztán alázatosan, könyörögve suttozta:

— Segítsen rajtam, tanát ur...

A professzor felállt, elgondolkozva simogatta szakállát. Majd így adta meg az utasítást:

— Mindenesetre legjobb lenne, ha minden esetben pénzt nyújthatna át feleségének. De ha már ezt nem lehet, vegyen két csipetnyi vattát, csináljon abból két kis gomolyagot és jól, gondosan tömje be azokkal füleit.

Ezzel egy tehetetlen mozdulat után intett a titkárnőnek, aki bebozsátotta a következő panaszost.

A „nagy ökölcsapás”

Igen tisztelt Amerikai Rendező Uram! Tegnap este csendes, de bensőséges és úgy Amerika filmiparára, mint a magam anyagi és szellemi teherbíróképességére nézve egyaránt hizelgő jubileumot ültem. Egy mennyiséget ünnepeltem szelid benső fénnel és mindössze annyi külső pompával, hogy ötérv savanyut szopogattam, mert nem szeretem a különvonalakat, a zajos felvonulásokat és a fásasztó szónoklatokat. Hát csak szopogattam a savanykását, — ami sokkal kellemesebb, mint hallani, hogy valaki szopogat —, mialatt a vásznon a kegyedék egyik filmremeke rohant feltaróztathatatlanul a kifejlet felé. A film rohant, amerikai tempóban és én ünnepeltem, a századikat, amelyet én láttam. Száz amerikai filmet végignézni részemről nem az amerikai filmszellemmel tulzott imádata, inkább kényszer, ráutalás és az amerikai filmelhelyező szervezet diadala. De mégis egy szám, állomás, öröm és ünnep, ami megér akár tizért is savanyut, de az már tulzsufolt program lenne. Száz amerikai film van a hátam mögött, szerepel a multamban, száz amerikai film kísért, zsong és dübörög életemben és tudom, hogy én már megettem amerikai filmjeim javát. Én már az amerikai filmipar számára kivénhedt mozilátogató vagyok, tul a százon, aki már csak akkor megy moziba, ha megengedi a podagrája és a gyomra, amely bi-

zony százon túl már nem veszi úgy be azokat a fogásokat, melyeket kegyedék sütnek ki és az amerikai film talál fel. Persze, nem kívánom, nem is kívánhatom, hogy ön eme mozilátogatói jubileumomból nagy dolgot csináljon, felferje az amerikai sajtót, felvonultassa az amerikai flottát, vagy az amerikai görltenyészet egy példányával személyesen tolmácsoltassa az amerikai filmgyárak szerencsekívánatait De a száz film, ugyis mint részvényest, ugyis, mint tisztet, hosszú ősz filmtekercsű szakértőt feljogosít arra, hogy ünnepi mámoromban is szóvátegyek valamit

Uram, az általam látott száz amerikai film, az amerikai élet, szellem, szerelem, erkölcs, üzlet, vallás, remény, szándék, tudomány és művészet minden pontjáról ad kóstolót, vagy áttekintő képet De vegye az a film akárhonnán a tárgyát, játszódjék le akármilyen környezetben, minden általam látott amerikai filmnek volt egy azonos, visszatérő mozzanata, még pedig a „nagy ökölcsapás” idillje. Ez abban áll, hogy a filmben valahol, valaki, valamiért úgy vágja állon a másikat, hogy az az eget is prosperitynek látja. Rendben van, ó hogyne: mi nem-amerikaiak is ismerünk és elfogadunk sok helyzetet, amiből nincs más kiút, mint egy jól irányzott ökölcsapás. De kissé az amerikai rendezők tulbuzgóságának és az amerikai izlés rajongásának tartjuk, hogy száz film közül egyetlen egyből sem maradhatott ki a zuhanó ököl. Egy kicsit szomorú, hogy az ökölcsapásokkal még mindig úgy számol az amerikai szellem, mint a siker és a hatás egyik legcélravezetőbb eszközével. Részben, hogy legrövidebb uton töri el az állcsontot, részben, hogy táplálja azt a közhangulatot, melyik így rikkant fel a nézőtérén: „ez már igen, a zannya kesergőjét, ide eljövünk máskor is!” Talán egyenesen röhögés, hogy az „európai emberirtó vállalat” kitűnően sikerült üzemű főpróbájának szomszédságából nehézményezünk olyan szüzi leányálmot, mint amilyen — aránylag — egy ökölcsapás, de ki kíváncsi filmnél az életre, melyet legkönnyebben és legteljesebben az ököl juttat az eszünkbe. A film legyen egy varázslat, melyben az ököl megáll a levegőben. És ha már le is sujt, az legyen büntetés, megtorlás, végső kétségbeesés, elrettentő példa, de ne — mint önök-nél — propaganda, kultusz, idegenforgalmi akció. Nekem már valószínűs idegzavaraim támadnak, ha beülök egy amerikai filmhez. Dideregve várom az ökölcsapást, mely még mindig megérkezett „total plan”-ban, vagy melleleg. És nem tudok teljes odaadással gyönyörködni a Dorothy-k és a Lya-k és a többi édes amerikai filmszínésznők művészetében, hogy teszem: kicsüngve a repülőgépből, csókolóz-
nak a Ralph-okkal és Richard-okkal.

Hát már csak ezért is.

A tubarózsa-illafu férfi

Az ember lassan rájön, hogy tényleg, nem hisz senkinek és semminek. Ez a szomorú megállapítás részben hagyományként száll nemzedékről nemzedékre, részben személyes tapasztalatokon alapszik. Alig van már az embernek szerve — hogy felebarátainkról ne is be-

széljünk — amelyről ne derülne ki, hogy notórius hazug. Például a szem. A szem lát egy lelkes, önzetlen politikust és kiderül... A szem érzékel egy szende hajadont és kiderül... A szem közvetít egy nagy, boldog országot és kiderül.. Hogy a fülről, vagy a tapintásról ne is beszéljünk. Igazán elkészerítő. Még legjobban szaglásomban biztam. És őszintén elszomorodtam, mikor elmentem egy ur mellett. Nem, nem, az lehetetlen — mondtam — már az orrának se higgyen az ember. Mert az illető urnak harsogó, félreérthetetlen, szinte kézzel fogható tubarózsa illata volt. De nem, nemcsak az orrom lehet ilyen kifícamodott, eltévelyedett, ilyen izléstelen hazug, hogy egy ilyen komoly urtól, valami egész halvány orosz kölni helyett efféle rikitó, rikoltó, félvilági, szajha illatot pletykál.

Aztán tiz orr egybehangzóan vallott. Semmi kétség. Itt valami szerencsétlenség történt, egy elemi csapás, vagy valami végzetes testi hiba: itt egy urnak tubarózsa illata van. Úgy mint: vészes vérszegénység, gümőkór, idegsorvadás. Istenem, vajjon örökölte, vagy úgy csapott rá a nemezis váratlanul, orvul.

Vajjon fellángol-e olykor-olykor benne a remény és még gyógykezelheti magát, avagy belezuhant a teljes nemtörődömségbe és már csak így, illatosan vonszolja végig magát hátralévő napjain. Mert olyan illatos, hogy már nem sok lehet neki hátra.

Istenem, vajjon hogy viseli a csapást? Átkozza-e az eget, vagy alázatosan meghajtja fejét a sorsrendelése előtt, hogy így kell élni, ilyen reménytelenül, illatosan.

Rázza-e tehetetlen, marcangoló férfi sirás, vagy bánatával elmenekült a filozófia, a vallás, a befelé-élés hűs enyhületébe?

Szegény, szegény...

Mert azt nem hiszem, nem hihetem el, hogy reggel, vagy délben, vagy este, mikor indul el hazulról, előre megfontolt szándékkal, értelme és érzéke teljes birtokában, előveszi a parföm-szórót, csövét mellének irányozza és önkezeléssel követi el végzetes tettét... nem, nem, ne is tessék mondani.

A gond

Az illatszertárba, mely finomkodva, kényeskedve áll egy marcona vaskereskedés és egy tenyeres-talpas, maszatos fűszerüzlet közt, belép két hölgyecske. Két süldőlány, bakfis, duzzadó formáikon repedezik a leányka-ruha. Az ajtóban megvárják egymást, egyszerre mennek a pulthoz.

— Kölnit — mondják szemérmesen, mert a kölni egy kicsit nyakat, vállat, mellet, fürdőszobát jelent. Hát egy kicsit zavarban vannak, de ez hamar eloszítja a segéd ur kizárólagos szakszerűsége.

— Milyen parancsolnak? — kérdi szenvtelenül, bár feltétlen előzékenyen.

A két hölgyecske összenéz. Hogy milyent? Istenem, valami finomat. Valami egyénit és mégis diszkrétet, választékosat. Valami olyant,

hogy az emberek mosolyogjanak és bólogassanak, ha érzik. Talán olyant, ami zenéből és napsugárból van párolva és az angyalok lehetével van édesítve. Olyant, amelynek illata elér addig a magas, szőke fiuig, akit a moziban láttak. Kölnit — mondják bizonytalanul.

A segéd ur finoman, bánatosan azt mondja „igen” és a hölgyecskék segítségére siet. Kisebb-nagyobb üvegeket szed le a polcokról, szögletes, gömbölyű, különös alaku, színes üvegeket, piros, fekete, arany címkékkal. Sorba rakja ezeket a pulton, egy nikli csövecskét tol le a gyomrukba és próbailatot fuj a kisasszonykákra. Ez kötelessége, a főnöke kívánja. És a segéd ur fujja duzzadt arccal az illatokat. Duzzadó arccal, dagadó nyakkal, kelleetlenül és feszélyezetten fujja a tündéri illatokat, mert tudja, hogy „nem előnyös” neki ez a duzzadó két pofa, mely közt elvesz kis, tömpe orra. Két ilyen csinos lánnyal szemben, ilyen kirepedő ábrázattal. Le is süti szemeit minden fuvás után, mikor kis sóhajjal bemondja a címet: „sátnoár”, „óceánbló”, „ruzsenoár”...

És a kisasszonykák táguló, remegő cimpákkal beleszipantanak az illatfelhőbe, összenéznek és felvonják a vállukat:

— Mit szólsz hozzá?

— Én nem is tudom, kérlek — bizonytalanodik a másik —, ez talán túl erős...

A segéd ur sóhajt és enyhébbeket, lágyabbakat, gyengébbeket fuj. Már nem is kérdi, csak veszi a másik üveget. Mint egy mártír, aki tudja, hogy belepusztul, de azért felemelt fejvel fuj.

A kisasszonykák nem tudnak dönteni. Sok közül a legnehezebb választani. Gyötrődnek, fuldokolnak az illat-tengerben.

De kedvesek ebben a tétovázásukban, ebben a gyötrő gondjukban, a „lila orogona” és a „sárga rózsa” közt. Vagy talán mégis a „sátnoár”-t? Az olyan jól hangzik.

És mivel már nem tudunk buta vonatkozások, ijesztő eszmetársítások, rémisztő párhuzamok nélkül élni, gondolkozni, figyelni, gyönyörködni, arra gondolok, hogy valamelyik német, vagy belga fegyvergyárban most éppen így bizonytalanodik egy bizottság. Két oldalt, a fal mellett a „kollekcio” és közbül a töprengő bizottság. Mit vegyennek? Melyikből szerezzék be a szükségletet? Inkább hajóágyut, vagy mégis fürgébb hegyi-ütegeket? Hét milliméterest? Husz hüvelykest? Gépfegyvert? Golyósórót? Sátnoárt? Sárga rózsát? A fene egye meg, az ember igazán nem tud dönteni.

Azaz, hogy na, végre!

Az egyik hölgyecske rámutat egy lila üvegre:

— Ebből öt dekát... Milyen is ez, kérem?

— Orgona — üti össze bokáját a segéd — de garantált és tartós illat.

És ugyanakkor talán egy csontos kéz lendül valami különös formájú tárgy felé:

— És ez?

— Ez — feleli a szolgálatkész hang —, a legujabb keverék: cián és klór. Garantált és tartós. Ötven bomba ebből elég tíz bisz tizenkét-ezer embernek. Mennyivel szabad szolgálnunk?

— Na, ugye... hiszen tulajdonképpen... mégis egy olyan hetvenötezer darabot...

Öt deka orgona-illat és hatvanötezer gázbomba: ez a mai élet arányszáma.

Pro domo:

A meghirdetett tartalomjegyzékben fel volt tüntetve (IV. rész. 28.) Dániel Antal: Kisebbségi vonatkozású kulturális törvények és rendeletek c. tanulmánya is. A szerző a tanulmányt idejében el is készítette és benyújtotta. Miután az előző tanulmányok jelentékenyen meghaladták a tervezetben megállapított terjedelmet és mivel azok megrövidítése teljességük és értékességük rovására ment volna, másrészt pedig, miután az Évkönyv előre megállapított oldalszáma nem volt szaporítható, mert az ehez szükséges különleges papír a gyárnál csak négy hét múlva állott volna rendelkezésre. Dániel Antal kitünően megírt és rendkívül érdekes és tanulságos tanulmányát, nemkülönben Szentimrei Jenő: Az erdélyi magyar kisebbségi politika története c. írását, Kakkassy Endre és Kiss Jenő szépirodalmi írásait legnagyobb sajnálatunkra kénytelenek voltunk kihagyni és azokat jövő évi Évkönyvünkben fogjuk közreadni. Ezuton kérjük úgy az olvasók, mint a szerzők szives elnézését.

Az Erdélyi Sajtóvállalat (Kahána B.) Braşov, nyomása és kiadása.